

**Grammatikalisering av obestämd
artikel i fornisländska**

*Książkę tę dedykuję
mojej babci Marii
i mojemu dziadkowi Józefowi,
którzy zawsze okazywali mi ogromne wsparcie
i motywowali, żeby sięgać coraz wyżej*

Karolina Kliś

**Grammatikalisering av obestämd
artikel i fornländska**

**Grammaticalization of indefinite
article in Old Icelandic**

Poznań 2021

Projekt okładki:
Wydawnictwo Rys

Recenzent:
dr Przemysław Czarnecki

Copyright by:
Karolina Kliś

Copyright by:
Wydawnictwo Rys

Wydanie I
Poznań 2021

ISBN 978-83-66666-46-7

DOI 10.48226/978-83-66666-46-7

Wydanie:

Wydawnictwo Rys
ul. Kolejowa 41
62-070 Dąbrówka
tel. 600 44 55 80
e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

Innehåll

Sammandrag	9
Abstract	10
Abstrakt	11
1. Inledning.....	13
2. Artiklar	15
2.1. Vad är artiklar?	15
2.2. Bestämd artikel.....	15
2.2.1. Form och funktioner.....	16
2.3. Obestämd artikel	18
2.3.1. Funktioner	20
2.3.2. Andra sätt att uttrycka obestämdhet.....	24
2.4. Nakna substantiv	26
2.4.1. Funktioner	27
2.5. Sammanfattning	29
3. Ur det språkhistoriska perspektivet.....	31
3.1. Grammatikalisering av obestämd artikel.....	31
3.1.1. Utveckling av obestämd artikel.....	31
3.2. Från det urnordiska språket till modern isländska.....	35
3.2.1. Urnordiska.....	35
3.2.2. Fornisländska	37
3.2.3. Modern isländska	43
3.3. Species i skandinaviska språk	44
3.4. Sammanfattning	48
4. Analys av de utvalda exemplen ur The Icelandic Parsed Historical Corpus	49
4.1. Källtexter	49
4.2. Analysen.....	49
4.2.1. Metoden	52
4.2.2. Generell analys.....	52
4.2.3. Detaljerad analys.....	54
4.3. Sammanfattning	83
5. Slutsatser	85
Streszczenie.....	87
Litteraturlistan.....	89

Sammandrag

Uppsatsens syfte är att undersöka processen av grammatikalisering av obestämd artikel i fornisländska, baserat på utvalda fornisländska texter. Den teoretiska delen beskriver olika sätt att uttrycka bestämdhet och obestämdhet, artiklar och deras funktioner, olika modell av grammatikaliseringsprocessen av räkneordet ”en”, samt ger en översikt på isländskans språkhistoria med beskrivning av dem viktigaste förändringar. Forskningsmaterialet, vilket bygger analysen på, kommer från *The Icelandic Parsed Historical Corpus* och består av fem fornisländskatexter: *Fyrsta málfræðiritgerðin* (1100-talet), *Miðaldaævintýri* (1400-talet), *Okur: Hvörinn það er fyrirboðið og bannað í guðsorði* (1611), *Reisubók Jóns Ólafssonar Indíafara* (1661) och *Nikulás Klím* (1745). Texterna utvaldes med hänsyn till frekvens av ”einn” per 1000 ord. Undersökningen utfördes enligt olika etapper av artikels utveckling och med hänsyn till dess olika funktioner. Antalet exempel i olika kategorier och texter varken ökar eller minskar, men de flesta exemplen har klassificerats som en icke-specifik markör. Många exempel bevisar att det tydligen fanns en form som liknade obestämd artikel i fornisländska, men det också fanns inkonsekvenser i användningen.

Abstract

The purpose of this thesis is to analyse the process of grammaticalization of indefinite article in Old Icelandic, based on selected Old Icelandic scripts. The theoretical part describes various ways of expressing definiteness and indefiniteness, articles and their features, different models of the grammaticalization process of numeral "one", as well as gives an overview of the history of the Icelandic language, with description of the most important grammatical changes. The research material, which the analysis is based on, comes from *The Icelandic Parsed Historical Corpus* and consists of five Old Icelandic texts: *Fyrsta málfræðiritgerðin* (around 1100), *Miðaldaævintýri* (around 1400), *Okur: Hvörinn það er fyrirboðið og bannað í guðsorði* (1611), *Reisubók Jóns Ólafssonar Indiafara* (1661) and *Nikulás Klím* (1745). The texts were chosen with regard to frequency of "einn" per 1000 words. The research was conducted according to respective stages of articles development and in regard to its diverse features. The number of examples in different categories and texts do not indicate any increase nor decline, but the majority of them has been classified as a non-specific marker. Many examples prove that there clearly was a form similar to indefinite article in Old Icelandic, but there were also inconsistencies in the way it was used.

Abstrakt

Celem pracy jest przeprowadzenie analizy procesu gramatyzacji rodzajnika nieokreślonego w języku staroislandzkim, na podstawie wybranych staroislandzkich tekstów. Część teoretyczna opisuje sposoby wyrażania określoności i nieokreśloności, rodzajniki wraz z ich funkcjami, różne modele procesu gramatyzacji liczebnika „jeden” oraz daje obraz historii rozwoju języka islandzkiego z objaśnieniem najważniejszych gramatycznych zmian. Materiał badawczy, na którym opiera się analiza, pochodzi z *The Icelandic Parsed Historical Corpus* i składa się z pięciu staroislandzkich tekstów: *Fyrsta málfræðiritgerðin* (ok. 1100), *Miðaldaævintýri* (ok. 1400), *Okur: Hvörinn það er fyrirboðið og bannað í guðsorði* (1611), *Reisubók Jóns Ólafssonar Indiafara* (1661) oraz *Nikulás Klím* (1745). Teksty wybrano przez wzgląd na frekwencję „einn” liczoną na 1000 wyrazów. Badanie przeprowadzono uwzględniając kolejne etapy rozwoju rodzajnika oraz jego funkcje. Liczba wyników w poszczególnych kategoriach i tekstach nie wykazuje jednoznacznego wzrostu ani spadku, jednak zdecydowana większość to przykłady sklasyfikowane jako znacznik niespecyficzny. Wiele z przykładów dowodzi, że forma przypominająca rodzajnik nieokreślony zdecydowanie istniała w języku staroislandzkim, jednakże występowały również niekonsekwencje w jego stosowaniu.

1. Inledning

Språk är ett levande väsen som ständigt förändras och utvecklas. Denna tes angår alla världens språk och isländska är ett mycket klart exempel på detta. Jag tyckte det var fascinerande att isländska, som nu har bara en bestämd form av en suffigerad artikel, en gång i tiden visade en begynnande obestämd artikel, vilket inte alls är synligt i nutida språket. Men varför har den försvunnit? När? Användes den som i svenska och engelska, eller var dess funktion kanske annorlunda? Med de frågorna i minnet bestämde jag mig för att ytterligare undersöka fenomenet.

Mitt intresse för Island började i gymnasieskolan där min geografilärare delade med oss sin kärlek för detta land och presenterade ofta bilder från sina resor dit. Det var dock endast på universitetsnivå när jag fick möjligheten att läsa själva språket, först på en kurs i fornisländska och sedan på en ytterligare kurs i nutida isländska. Min kandidatuppsats vilken jag skrev om kristna lånord i fornisländska och fornsvenska, ökade ännu mer mitt intresse för isländska och jag visste redan då att jag fortfarande ville undersöka detta språk och skriva magisteruppsatsen om det. Sedan har jag fått också en underbar möjlighet att studera isländska på Island, där jag samlade intressanta källor och utförde analysen, samt förbättrade min kunskap om isländska, vilket hjälpte till med uppsatsen.

Syftet med uppsatsen är att undersöka processen av grammatikalisering av obestämd artikel i fornisländska, hur långt den kom fram i utvecklingen och vilka var dess funktioner. Undersökningen kommer att utföras med hjälp av fem fornisländska texter från *The Icelandic Parsed Historical Corpus*. Texterna kommer från olika sekel, den äldsta från 1100-talet medan den yngsta från 1740-talet, och valdes med hänsyn till största frekvensen av "einn". Den teoretiska delen kommer att bestå av två kapitel, där jag kommer att först beskriva olika typer av artiklar, deras funktioner och former, samt nakna substantiv och andra sätt att uttrycka obestämdhet. Exempel jag kommer att ge kommer i stor del från svenska och engelska, för att de är språken jag känner bäst och dessutom vore det omöjligt att ta hänsyn till varje språk på denna nivå. I tredje kapitel kommer jag att beskriva processen av grammatikalisering av obestämd artikel med hjälp av olika modeller och jag kommer även att beskriva utveckling av isländska språket med hänsyn till grammatiska

förändringar. Jag kommer till och med att jämföra artikelsystem i olika skandinaviska språk i en tabell. Analysdelen kommer att basera på de första kapitel, exemplen på "einn" ur texterna kommer att grupperas efter olika stadier av grammatikaliseringsprocessen, och sedan kommer alla exempel att beskrivas med analys av artikelsfunktion i meningens kontext. Detta kommer att ge en bild på hur numeral "einn" användes, om det verkligen användes som en obestämd artikel och hur långt kom det i grammatikaliseringsprocessen.

2. Artiklar

Uppsatsens första kapitel kommer att beskriva olika typer av artiklar till att ge en generell bild på vad denna ordklass är och vad är dess funktioner. Först kommer jag att ge en definition på vad artiklar är, sedan kommer jag att beskriva en bestämd artikel, en obestämd artikel och deras former och funktioner. Jag kommer till och med att skriva om nakna substantiv för att de inte får utelämnas. Beskrivning av en bestämd artikel samt nakna substantiv utgör dock bara en bakgrund till en obestämd artikel vilken är det huvudsakliga ämne av uppsatsen. Eftersom uppsatsen är skriven på svenska samt är det omöjligt att skriva om alla språk kommer de flesta exemplen att referera till svenska språket, isländska kommer i sin tur att närmare beskrivas i det andra kapitlet.

2.1. Vad är artiklar?

En artikel är ett ord som används med ett substantiv, antingen i form av ett formord eller en ändelse, för att modifiera substantivet. Artiklar anger substantivets bestämdhet till genus, numerus och kasus och de uppvisar om referensen är till en specifik eller icke-specifik entitet. Ibland anses artiklar som en typ av adjektiv för de ger information om substantivet de kommer före.

2.2. Bestämd artikel

I det här avsnittet kommer jag att beskriva fenomenet vilket bestämda artikeln är i olika språk. Särskilt vill jag fokusera på dess funktioner och visa exempel på hur den används. Eftersom uppsatsen handlar om grammatikalisering av obestämd artikel kommer jag att beskriva den bestämda bara kort med fokus på de viktigaste dragen.

2.2.1. Form och funktioner

Enkelt sagt används bestämd artikel till att skapa en referens till en särskild grupp- eller klass-medlem. Det kan vara något som den talande har redan nämnt eller något som är speciellt. En bestämd artikel förekommer i olika form beroende på språket: särskilt i indoeuropeiska språken kan den vara ett ord åtskild från demonstrativa pronomen alltså ett lexem, t.ex. i engelska "the" (eng. I saw the car) eller den kan ha en form av ett affix som i nordiska språken, rumänska och bulgariska, t.ex. i isländska (is. Ég sá hundinn). Ett ovanligt exempel är berberspråken där man uttrycker bestämdhet genom intonation så bestämdhet ligger inte i det morfologiska utan i det fonologiska.

I vissa språk böjs en bestämd artikel i genus och numerus som exempelvis i svenska där används artikeln som ett affix och kommer i fyra olika former, d.v.s. för utrum och neutrum i både singularis och pluralis.

	utrum	neutrum
	en hund	ett hus
Singularis, bestämd form	hund <u>en</u>	hus <u>et</u>
Pluralis, bestämd form	hundar <u>na</u>	hus <u>en</u>

Till exempel i spanska förekommer bestämd artikel i form av ett särskilt ord, men till skillnad från engelska där det alltid finns bara artikeln "the" oavsett genus och numerus, böjs artikeln i genus och numerus.

	masculinum	femininum
	un niño	una hija
Singularis, bestämd form	<u>el</u> niño	<u>la</u> hija
Pluralis, bestämd form	<u>los</u> niños	<u>las</u> hijas

En bestämd artikel begränsar substantivets betydelse till ett särskilt objekt. Därför måste det användas med ett specifikt substantiv, vilket de inblandade i dialogen känner. I *Svenska Akademiens Grammatik* läser man:

Bestämd form anger att substantivets (nominalfrasens) referent är unikt, identifierbar, dvs. talaren anger att lyssnaren vet eller

kan räkna ut vem eller vad som avses med ledning av beskrivningen i substantivet (och andra led i nominalfrasen) och mot bakgrund av kännedomen om kontexten eller talsituationen. (SAG 2000:96)

Man använder bestämd artikel med ett substantiv nämnt förr i texten, först introduceras substantivet med en obestämd artikel för att det inte är känt för läsaren, men sedan när man återkommer till det samma substantivet används bestämd artikel för att markera att man talar om samma sak, t.ex. *Jag såg en liten hund igår. Hunden var söt.*

En bestämd artikel används också för att referera till en hel grupp eller sort. Med detta menas att ett singulart substantiv generaliseras och blir en representant till alla objekt av samma sort i verkligheten (Thorell 1973:33). Samma effekt kan man uppnå genom att använda ett substantiv i pluralis.

(eng.) The lion is a dangerous animal = Lions are dangerous animals
(sv.) Lejonet är ett farligt djur = Lejon är farliga djur

Detta angår inte bara substantiv utan också adjektiv, d.v.s. man kan använda en bestämd artikel med ett adjektiv till att referera exempelvis till en grupp av människor, t.ex. *The injured will get all the help needed.*

Emellertid är det inte alltid så att ett substantiv nämnt för första gången inte är känt för lyssnaren/talaren. Det finns vissa omständigheter som skapar undantag från denna regel och möjliggör att använda en bestämd artikel. När något är unikt använder man en bestämd artikel för att man vet det bara finns ett objekt detta substantiv har referens till, t.ex. *Människor lever på Jorden* (Foley & Hall 2012:272).

Ibland ett substantiv blir känt genom kontexten så man använder också en bestämd artikel. Exempelvis:

Jag såg ett rött hus. Taket var blått och trädgården full av olika blommor.

I ovanstående meningarna användes först en obestämd artikel eftersom substantivet ”hus” för första gången och det är något nytt och okänt. Däremot förekom substantiven ”tak” och ”trädgård” i bestämda former

fastän de också omtalas för första gången (Foley & Hall 2012:273). Detta blir till eftersom båda de objekten tillhör förenämnda huset så genom bestämd artikel markeras att man inte pratar om vilket tak eller vilken trädgård som helst utan om de som är delar av omtalade huset.

En annan omständighet är när en relativ bisats eller prepositionsfras följer ett substantiv. Fraserna beskriver referenten vilket gör att den blir bestämd och används med en bestämd artikel (Wellander 1982:92).

Relativ bisats: Det där är pojken **som jag träffade på bio**.

Prepositionsfras: Jag ska till kaféet **bredvid järnvägsstationen**.

I exemplen är fraserna bestämningar till substantiven och med dem påpekas referenternas referens till ett särskilt objekt.

Det finns också vissa fasta förbindelser och egennamn som används med bestämd artikel som regel (Thorell 1973:34-36). Exempelvis är det Förenta Staterna som förekommer i en bestämd form i flesta språk, eller fasta frasen ”att borsta tänderna” vilket kan enkelt förklaras för man menar ofta sina tänder så det är naturligt att använda en bestämd form.

2.3. Obestämd artikel

Obestämda artiklar förekommer i många språk men endast i dessa som även har bestämda artiklar, det finns inte många förteckningar på språk med bara de obestämda. Å andra sidan finns det språk i världen med bara bestämda artiklar och utan obestämda. Denna asymmetri verkar hänga ihop med den historiska utvecklingen i vilken bestämd artikel utvecklas alltid före den obestämda.

För att ge något förslag på hur artiklar, både bestämda och obestämda, distribueras i världen presenterar jag följande tabellen från wals. info vilken ger översikt på detta:

Tabell 1. Distribution av bestämda och obestämda artiklar i världsspråken

Artiklar i världsspråken	Antal språk
Både bestämd och obestämd artikel	194
Ingen bestämd eller obestämd artikel	198
Ingen obestämd men bestämd artikel finns	98
Ingen bestämd men obestämd artikel finns	45

Figur 1 (källan: Skrzypek 2012:11)

Obestämd artikel utvecklas ur räkneordet ”en”, även om dess form inte alltid avslöjar sin ursprung. Följaktligen kan man ställa en fråga om Följande statistiken på wals.info ger en uppfattning på hur vanliga obestämda artiklar är bland språken:

Tabell 2. Distribution av obestämd artikel i språken runt världen

Obestämd artikel	Antal språk
Obestämt ord åtskilt från räkneordet ”en”	102
Obestämt ord i formen ”en”	112
Obestämt affix	24
Ingen obestämd artikel men bara den bestämda	98
Inga artiklar	198

Figur 2 (källan: <http://wals.info/feature/38A#2/25.5/148.2>)

I ovanstående tabell kan man se att de flesta språken inte alls har artiklar men det finns också väldigt många som har obestämda former, 138 sammanlagt. Intressant är att formen i vilken den bestämda artikeln förekommer i olika språk varierar, ändå är de flesta lika med räkneordet ”en”. Detta resulterar möjligen från att beroende på språket befinner sig den obestämda artikeln på ett annat stadium av utveckling. Jag ska presentera sedan processen av utvecklingen med hjälp av olika modeller, särskilt Heines modell vilken är mest universell.

Jag har skrivit att obestämda artiklar förekommer bara i de språk som har bestämda artiklar, det tror de flesta men det finns också källor som hävdar annorlunda.

Tabell 3. Distribution av bestämda artiklar runt världen

Drag	Antal språk
Bestämt ord åtskilt från demonstrativa pronomen	216
Demonstrativt ord som en markör för bestämdhet	69
Bestämt affix på ett substantiv	92
Ingen bestämd artikel men obestämd artikel	45
Varken bestämd eller obestämd artikel	198

Figur 3 (källan: <http://wals.info/feature/37A#2/25.5/148.2>)

Ovanstående tabell visar distribution av bestämda artiklar runt världen. Man kan se att på fjärde plats finns draget ”Ingen bestämd artikel men obestämd artikel” som indikerar att till skillnad från det som jag har skrivit tror några att obestämda artiklar inte nödvändigtvis finns där det finns de bestämda. Man har klassificerat 45 språk i den kategorin, bl.a. turkiska, persiska, japanska etc. Vid närmare analys verkar det dock röra sig om former som påminner om obestämd artikel, men inte har alla dess funktioner.

2.3.1. Funktioner

Den obestämda artikeln har många olika funktioner som anknyter också till dess utvecklingsstadier, vilket kommer att beskrivas sedan. Till skillnad från bestämda artiklar som väsentligen betecknar specifik referens, kan den obestämda artikeln beteckna såväl specifik som icke-specifik referens. Specifik referens betyder att det förutsätts att referenten existerar till och med identifieras referenten av lyssnaren (Brandtler & Delsing 2010:25-26).

Den mest kända och huvudsakliga användning av obestämd artikel är ”att introducera nominalfraser som antas vara nya eller okända för mottagaren” (Brandtler & Delsing 2010:24). När man börjar prata om något, introducera något nytt d.v.s. med icke-specifik referens, använder man obestämd artikel, t.ex. *Jag såg en katt igår*. Mottagaren vet inte än vilken katt pratar vi om och därför har katten ingen referens i verkligheten för den personen och är presenterad så att blir kvar omöjligt att identifiera för mottagaren (Heine 1997:67). Här antar man att satsen har ingen föregående kontext. Man kan föreställa sig en situation där t.ex. mottagaren letade efter sin katt och då skulle man använda bestämd form (*Jag såg katten igår*) för det finns en klar referens och mottagaren vet vad vi menar med detta. Den användningen av obestämd artikel indikerar också att man nu kommer att berätta mer om denna referent och ge någon bredare kontext. Referenten förekommer sedan i en bestämd form för de anknyter till den referenten som redan omtalats.

Den obestämda artikeln används också för att ”markera referentiell obestämdhet från talarens perspektiv” (Brandtler & Delsing 2010:24). Det betyder att man inte talar om något specifikt objekt vilket är bekant, t.ex. *Jag vill ha en hund*. Här pratar man inte om någon särskild hund man känner, man använder obestämd artikel för man inte fokuserar på referentens identitet, den kommer inte att fortsätta vara temat, utan bara på vilken typ av referent det är d.v.s. på ”hund” som ett slags djur (Givón 1981:38-39). I detta fall har obestämd form har obestämd form disjunktiv betydelse, vilket betyder att ”man föreställer sig en konkret företrädare för klassen” (Thorell 1973:33). Brandtler och Delsing pekar också på andra konstruktioner där obestämd artikel med icke-specifik referens används och de är framförallt frågande, villkorade och komparativa satser, t.ex. *Vill du ha en liten bit?* (2010:27).

Ibland kan artikeln användas för att individualisera substantiv som skulle ha mer generell betydelse i naken form, t.ex.:

- (1) Hon tog en svart väska med sig.
- (2) Hon tar alltid svart väska med sig.

Thorell påstår att i det första fallet har substantivet förvärvat individuell betydelse genom obestämda artikeln jämfört med det andra (1973:34). I den första satsen används obestämd form för subjektet har

förmodligen fler väskor i andra färg men den dagen tog med sig den svarta. Å andra sidan har substantivet i den andra satsen mer generell betydelse och naken form tyder på att det är subjektets vana att ha en svart väska med sig.

Med icke-specifik referens har man i sin tur att göra vid negerade satser, där obestämda artikeln vanligen förekommer (Brandtler & Delsing 2010:27). I det fallet är det enkelt att förstå eftersom när vi negerar något, dess existens, då är det självklart att referenten har ingen referens i verkligheten. Exempelvis om man säger: *Jag har **inte en villa*** har man inte någon särskild villa på minnet som lyssnaren kan identifiera, en har icke-specifik referens för det inte finns någon villa man äger. Detsamma gäller pronomenen ”ingen”, ”inget”, ”inga” vilka också negerar satsen. Man kan omvandla ovanstående exemplet till *Jag har ingen villa*, den har samma betydelse men det finns inte en separat obestämd artikel för den ingår i pronomenet. Genom obestämd artikel i en negerande sats kan man också kontrastera två referenter, t.ex. *Jag ska **inte** köpa en bok utan en tidning*. I detta exempel har den första referenten icke-specifik referens, liksom den i exemplet med ”en villa”, och blev kontrasterad med ”en tidning” vilken har disjunktiv betydelse. Vid andra negationer kan obestämd artikel ha också försvagad individuell betydelse, t.ex. i satsen *Inte en levande själ* fanns där betecknar artikeln någon överhuvudtaget (Thorell 1973:33). Detsamma gäller interrogativa och konditionala satser där obestämd artikel förekommer.

I svenska är en obestämd artikel homonymt med ett räkneord därför kan man inte alltid bestämma om nominalfrasen har specifik eller icke-specifik referens (Brandtler & Delsing 2010:27). Man har möjlighet att avgöra detta i tal eftersom räkneord betonas till skillnad från artiklar men om man läser, t.ex. satsen *Jag ska hitta ett jobb i sommar* då vet man inte om nominalfrasen har specifik eller icke-specifik referens, båda två är möjliga i denna kontext. Dessutom kan tolkningen underlättas genom att kontrastera, t.ex. om man menar specifik referens kan man lägga till något- *Jag ska hitta ett jobb i sommar och inte två* – det gör att betydelse blir klar för läsaren. Dessutom pekar författarna på att i samma sats på engelska skulle man snarare använda artikeln ”a” i stället för ”one” (Brandtler & Delsing 2010:27).

Det vilken typ av artikel eller om vi använder någon artikel eller inte påverkar det semantiska. Thore Pettersson i sin artikel om bestämda

och obestämda former antyder att man inte använder obestämd artikel när substantiv betecknar en klass, t.ex. yrke, nation eller trosbekännelse (T. Pettersson 1976:127). Å andra sidan, används obestämd artikel vid substantivet som betecknar ”den funktion som är typisk för en medlem av klassen i fråga och funktionen utövas av en specifik individ” (T. Pettersson 1976:127). Detta visar att två till synes liknande satser kan ha en hel annorlunda betydelse, t.ex.:

(3) Han är en clown.

(4) Han är clown.

Det exemplet visar hur viktiga artiklar är för de förändrar hela satsen. Efter Petterssons resonemang kan man avgöra att satsen (3) betyder att subjektets specifik funktion är att han betar sig som en clown medan (4) betyder att subjektet arbetar som clown, det är hans yrke.

Även om man har ett yrke på minne måste dock obestämda artikeln förekomma vid adjektiv (Wellander 1982:94). Samma regel gäller också kollektiver som normalt förekommer i naken form (Thorell 1973:35). Därför när man presenterar någon skulle man säga *Han är polis*, men när man vill lägga till ett adjektiv bör man även använda obestämda artikeln: *Han är en vaksam polis*.

Obestämda artikeln gör också att substantivet övergår till att bli appellativ och enligt Thorell kan detta ske vid ämnesnamn, abstrakta substantiv och egennamn (1973:35-36). Egennamn förekommer normalt i naken form men man kan använda obestämda artikeln vid dem för att beteckna att namnet är inte unikt:

Artikeln betecknar att flera personer eller orter bär samma namn, att en person eller en ort har liknande egenskaper som en känd bärare av namnet eller att en sak härrör från en person eller har blivit uppkallad efter en ort. (Thorell 1973:36)

Pettersson ger följande satser som exempel på detta:

(5) Det finns en Hälsingfors i Norrland.

(6) Hon är gift med en Wallenberg.

Satsen (5) handlar om en plats och ofta är namn på platser unika och behöver inte förekomma med en obestämd artikel. I detta fall är det dock annorlunda genom obestämda formen kan man dra slutsatsen att det också finns andra platser med namnet Helsingfors och här tyder artikeln på att det är ”en av många”. Exemplet (6) handlar i sin tur om en person med efternamnet Wallenberg. Det verkar vara ovanligt att i satsen förekommer det med en obestämd artikel men här tar man hänsyn till att det finns andra kända personer med detta namn och inte bara en person.

Detsamma sker när man använder obestämd artikel vid ämnesnamn då betecknar den att ”föremål eller en sort av ett ämne har övergått till att bli ett appellativ.” (Thorell 1973:36). Exempelvis satsen *Det är ett mycket gott kaffe* skulle betyda att det är ”ett mycket gott” sort av kaffe.

Å andra sidan har obestämd artikel konkretiserande funktion om den används vid abstrakta substantiv. Thorell ger följande sats som ett exempel: *Hon var en skönhet* (1973:35). I detta exempel abstrakta substantivet *skönhet* förvärvar en ny betydelse tack vare obestämda artikeln. Nu betecknar substantivet en individ vems framträdande egenskap är skönhet. Man kan anta att obestämd artikel personifierar det abstrakta. Emellertid är det generellt möjligt att slippa artikel före abstrakta substantiv.

Obestämd artikel kan också ha kvantitativ funktion för att den ersätter kvantitativa attribut vid oräknebara substantiv. Exempelvis i stället för att säga *en flaska vin* kan man säga *en vin* och det har precis samma betydelse (Thorell 1973:35). Man bör dock lägga märke till att man inte använder artikeln i enlighet med substantivets genus för att ”vin” är i neutrum, utan man använder artikeln som skulle passa det attribut som ersätts.

2.3.2. Andra sätt att uttrycka obestämdhet

Förutom artiklar finns det också andra sätt att uttrycka obestämdhet och s.k. indefinita eller obestämda pronomen är i stort sett den grupp uttryck som används för att uttrycka detta.

Exempelvis i svenska kan man använda pronomenet ”någon” vilket betyder ”icke- specifik”. Det böjs efter genus och numerus, i neutrum blir det ”något” och i pluralis ”några”. Till skillnad från obestämd artikel som används bara vid singulara substantiv låter pronomenet uttrycka obestämdhet också vid de plurala, t.ex. *Någon man letade efter dig. Jag*

har några frågor. Samma kan man göra i engelska med pronomenet "some", t.ex.:

(eng.)	<i>That's</i>	<i>just</i>	<u><i>some</i></u>	<i>guy</i>	<i>screaming.</i>
(sv.)	Det är	bara	<u>någon</u>	kille	skrika.
	Det är bara någon				
	kille som skriker.				

That's just some guy screaming. Detta pronomen används också vid plurala substantiv men skillnaden är att i engelska böjs det inte. Å andra sidan på polska använder man ordet "jakiś" vilket samma som i svenska böjs efter genus och numerus och har samma betydelse, t.ex.:

(pl.)	<u><i>Jakiś</i></u>	<i>facet</i>	<i>cię</i>	<i>szukał.</i>
(sv.)	<u>Någon</u>	man	dig	letade efter.
	Någon	man	letade	
			efter dig.	

"Någon" har en bredare användning i svenska för det kan också betyda samma som eng. "somebody" eller pl. "ktos" vilka också uttrycker obestämdhet men är på samma gång självstående och förekommer själva, utan substantiv, t.ex. Någon står runt hörnet.

På samma sätt har "något" samma betydelse som engelskans "something" eller polskans "coś", t.ex.:

(eng.)	<i>I</i>	<i>see</i>	<u><i>something</i></u>	<i>on</i>	<i>the roof.</i>
(sv.)	Jag	ser	<u>något</u>	på	taket.

I engelska finns det dessutom pronomenet "any" vilket översätts också som "någon" till svenska. Detta pronomen har samma funktion som pronomenet "some" men det skulle användas i negativa meningar, t.ex.:

(eng.)	<i>I</i>	<i>don't</i>	<i>have</i>	<u><i>any</i></u>	<i>paper</i>
(sv.)	Jag	<u>inte</u>	har	<u>något</u>	papper.
	Jag har inte				
	något papper.				

Samt i frågor:

(eng.)	Do	we	have	<u>any</u>	coffee	left?
(sv.)	-	vi	har	<u>något</u>	kaffe	kvar?

Har vi/ Finns det något kaffe kvar?

Slutligen finns det också en negativ form av svensk ”någon” och det är pronomenet ”ingen” vilket är faktiskt en kortare form för ”inte någon” (egentligen inte + en). ”Ingen” liksom ”någon” böjs i genus och numerus vilket gör att det förekommer i form av ”inget i neutrum och ”inga” i pluralis, t.ex. *Jag har inga pengar*. Fast i bisatser kan man bara använda ”ingen” i subjektsfunktion, inte i andra satsdelar där pronomenet måste bli till ”inte någon”, t.ex. *Han sa att han inte kände någon i Stockholm*.

Obestämdhet kan också markeras genom ordet ”sån” (sådan) särskilt i ungdomars talspråk. Ordet används här i formen ”sån” för att det förekommer i denna form i talspråk, vilket undersöks här. Detta ord har inte bara demonstrativa funktionen utan kan också ”ersätta den indefinita artikeln *en/ett*, både formellt, genom att stå i artikelposition, och funktionellt, genom att introducera en ny diskursreferent” som Lena Ekberg skriver i sin artikel (2007:54-55). Följande exemplet visar en formell ersättning av en artikel:

(sv.) Jag hade sånt dockhus med tre våningar och ett garage.

Märk att ingen artikel används före ”sånt”, det står ensam och ersätts en obestämd artikel. Dessutom visas kongruens av ordet ”sån” med följande substantivet ”dockhus”. ”Sån” får användas i presentationskonstruktioner för att introducera en ny referent, t.ex. *Det är sån fågel som är gul*. (Ekberg 2007:55).

2.4. Nakna substantiv

Nominalfraser som består av ett substantiv utan någon artikel kallas för nakna substantiv. Vissa språk som inte har utvecklat obestämd artikel använder nakna substantiv i stället för att uttrycka obestämdhet, artikel-lösa formen fyller denna brist på artikeln. Dessutom kan man i de språk

som har obestämd artikel urskilja artikellös form från den obestämda, åtminstone i singularis där det finns en skillnad, t.ex. *en bil* – *bil*.

Det blir mer problematiskt i pluralis där det inte finns någon skillnad mellan formerna. Detta är på grund av att det inte finns plural form av obestämda artikeln i svenskan liksom i många andra språk. Emellertid finns det språk där problemet faktiskt inte finns och det är exempelvis spanska som har utvecklats plurala formen (Le Bruyn & Pozas-Loyo 2014:260-263). Man kan dock göra skillnad med hjälp av sådana pronomenen som t.ex. ”någon” eller ”viss” i pluralis för att beteckna obestämdhet, t.ex. *några/vissa bilar*.

Emellertid betraktas inte alla substantiv utan artikel som nakna. Nakna substantiv brukar begränsas till individuativa substantiv i singularis (Skrzypek 2016:20). Med detta menas att oräknebara substantiv som t.ex. *mjölk* eller *socker* förekommer bara i singularis när de saknar artikel och betraktas inte som nakna.

2.4.1. Funktioner

Artikellösa substantiv förekommer i olika sammanhang och denna form fyller olika funktioner. Funktionerna är mest synliga och enklare att förklara i jämförelse mellan nakna substantiv och substantiv med obestämd artikel, därför kommer jag att presentera de på det sättet. Eftersom uppsatsen fokuserar på obestämd artikel kommer jag inte att beskriva alla möjligheter som finns utan ge en översikt.

I många språk som har artiklar är det vanligt att använda nakna substantiv när man talar om någon lokalisering. Lokaliserande fraser innebär inte bara fysiska platser (t.ex. eng. *at home*) utan också media (t.ex. *på teve*), tider (t.ex. *Vi ses på frukost.*) och vistelse med social betydelse (t.ex. *i fängelse*). Inte alla lokaliserade fraser förekommer med en artikellös form dessutom finns det också sådana som vanligen används med naket substantiv men tillåter andra former med en liten förändring i betydelsen (Skrzypek 2016:21).

Som har tidigare skrivits i punkten 2.3.1 markerar artikellös form yrke eller tillhörighet till religion eller nation till skillnad från obestämd artikel vilken i den kontexten markerar en egenskap (Wellander 1982: 94). Exempelvis:

Han lever som enstöring. (= det sysslar han med)

Han lever som en enstöring. (= han betar sig på detta sätt)

Å andra sidan förekommer i engelska nakna former bara med markering av olika roller och är ofta kompletterade med en prepositionsfras (Skrzypek 2016:20), t.ex. *He was headmaster of the school where I taught.*

Artikellös form används mest i generiska sammanhang där man ger definition för något och förklarar vad det är, t.ex. *Lejon är ett rovdjur.* När man ger definition för något, i exemplet är det ett lejon, betraktas substantiv som en generell företeelse, det är inte något specifik men det berör alla varelser som motsvarar beskrivningen. Dessutom är det inte det enda sätt att uttrycka detta utan alla möjligheter är korrekta, också de med bestämd och obestämd artikel och de i pluralis i stället för nakna substantivet (Skrzypek 2016:22).

Artikellös form är regel vid kollektiva substantiv som t.ex. fisk, med det finns fall där man kan använda obestämd artikel vid sådana substantiv (se 2.3.1). När det gäller i sin tur ämnesnamn säger Gertrud Pettersson att de "har sin egentliga betydelse endast i artikellös form, som betecknar en obestämd mängd" (1996:35).

Som har nämnts tidigare kan substantiv vara antingen divduativa eller individuativa, även om detta är en lexikal egenskap, som inte verkar kunna förändras, kan dviduativitet göras till individuativitet och tvärtom genom användning av naken form (Skrzypek 2016:22). Man kan individualisera några substantiv genom att lägga till determinerare eller också sätta ut en artikel för att göra divduativa substantiv till individuativa.

Nakna substantiv förekommer frekvent i juridiskt språk och i rubriker där man försöker komprimera texten. För att få samma resultat brukar man också släppa artikel före abstrakta substantiv där den inte behövs. Pettersson skriver att artikellös form "betecknar företeelse (egenskap, tillstånd, förlopp), helt allmänt utan avgränsning, i tid eller rum" (1996:35). På det sättet används oftast abstrakta substantiv så det finns inte behov för artiklar före dem. Nakna substantiv används också vanligen vid två identiska substantiv som fogas med en preposition, t.ex. *De gick hand i hand* (Skrzypek 2016:21-22).

2.5. Sammanfattning

Artiklar är särskilda ord eller affix som kommer med ett substantiv och ger information om substantivet har en specifik eller icke-specifik referens. Beroende på språket kan de böjas i numerus, genus och kasus, som t.ex. i isländska eller inte som i engelska. Artiklar har många olika funktioner och beroende på vilken artikel man använder kan satsbetydelsen varieras. Dessutom finns det s.k. nakna substantiv som förekommer utan någon artikel.

3. Ur det språkhistoriska perspektivet

I detta kapitel kommer jag att titta på isländska språket och artiklar ur historiska perspektiv men jag kommer också att presentera nutida isländska och andra skandinaviska språk. Först kommer jag att beskriva processen av grammatikalisering av obestämd artikel med hjälp av utvecklingsmodeller. Sedan kommer jag att beskriva historia av isländska språket med fokus på grammatik och gå över till nutida isländska där jag fokuserar på bestämdhet och obestämdhet. Slutligen kommer jag att ge en bild av obestämdhet i alla skandinaviska språk i en tabell.

3.1. Grammatikalisering av obestämd artikel

Grammatikalisering är en process vilken innebär att ett självständigt lexikaliskt objekt får grammatiska egenskaper och dess funktion förändras. Begreppet skapades 1912 av Meillet men själva fenomenet beskrivits först av von der Gabelentz redan på slutet av 1800-talet (Skrzypek 2012:35-37). Obestämd artikel har enligt många utvecklats från ett räkneord och är ett exempel på en resultat av grammatikalisering. Processen är lång och består av ett antal fenomen som pågår under utvecklingen. De fenomenen kan observeras med hjälp av modeller av utveckling och jag kommer att fokusera särskilt på Heines modell av utveckling av obestämd artikel för att den är mest universell och detaljerad av alla enligt mig.

3.1.1. Utveckling av obestämd artikel

Till skillnad från bestämda artiklar har obestämda artiklar inte fått så mycket uppmärksamhet. Dessutom finns det några modeller av utveckling som beskriver just den obestämda artikeln. Den universella modellen som de flesta undersökningar angående obestämdhet bygger på är Bernd Heines modell av artikelns utveckling.

Etapp 1 :	Numerus
Etapp 2 :	Presentationsmarkör
Etapp 3 :	Markör för specifik referens
Etapp 4 :	Markör för icke-specifik referens
Etapp 5 :	Generaliserad markör

Figur 4 Grammatikaliseringsmodell (Heine 1997:72-73)

Heines modell bygger på den första modellen beskriven av Givón i 1981, men Heine introducerade några förändringar vilka gjorde att hans modell är mer universell och detaljerad.

Numerus

Både Givón och Heine påstår att artikeln kommer från räkneordet ”en”. Enligt Heines undersökning finns det många språk som befinner sig kvar på det första stadiet, han förklarar till och med att det är de språk som sägs fattas obestämd artikel (Heine 1997:72). Polskan är ett exempel på detta:

(1)

Mam jeden samochód.

(Jag) har en bil.

sv. Jag har en bil. (eng. I have one car.)

(2)

Mam samochód

(Jag) har bil

sv. Jag har en bil. (eng. I have a car.)

På ovanstående exemplet kan man se att språket kvar använder ordet ”jeden” som numerus och om substantiv inte har specifik referens då ingen artikel används. Det måste dock anmärkas att även polskan tillåter bruk av en som påminner om presentationsmarkör snarare än räkneord, t.ex. *Mam jedno pytanie. (Jag) har en fråga. Här är även andra, konkurrerande former, möjliga, t.ex. Mam takie pytanie. (Jag) har sådan fråga eller. Mam pewne pytanie (Jag) har viss fråga.*

Det förekommer att ett språk använder räkneordet för att markera någon slags obestämdhet så obestämd artikel i de språk som utvecklades vidare måste på samma sätt komma från ett räkneord (Heine 1997:71-72). Givón förklarar varför det finns en tendens att välja numerus för att markera obestämdhet i så många språk (1981:50-52). För det första betecknar räkneordet att det som omtalas existerar och har referens till verkligheten. Även om existensen markeras med räkneordet är det inte säkert att det som omtalas är känt för samtalsparterna (Givón 1981:51).

Presentationsmarkör

Det andra steget som beskrivs av Heine är användning av den grammatikaliserande obestämda artikeln som presentationsmarkör. Detta förekommer när artikeln används för att introducera en ny referent som anses vara okänd till mottagaren och som är prominent i diskursen, dvs. som kommer att omtalas flera gånger i fortsättningen (Heine 1997:72). Artikelns funktion är att presentera ett objekt och ofta informerar den andra att man därefter kommer att tala vidare om detta objekt. I denna användning har artikeln snarare kataforisk funktion för att referenten ännu inte är bekant och bestämd men nominalfrasen så att säga pekar framåt i texten (Givón 1981:36).

Markör för specifik referens

I nästa steg börjar den grammatikaliserande obestämda artikeln användas som markör för specifik referens. Detta betyder att dess användning utsträcks också till varje referent som förekommer i samtalet för första gången som är känd till talare men förmodligen inte känd till mottagaren. I detta fall är det inte obligatoriskt att referenten förekommer i senare del av diskursen (Heine 1997:72-73). Brandtler och Delsing analyserade den obestämda artikeln i olika fornsvenska texter, bl.a. *Codex Bureanus* och när de beskriver dess användning som en markör för specifik referens påstår de att trots att det ofta används vid individuella personer och ting rör det sig ibland också om temporala och abstrakta nominalfraser, eg. t.ex. *gud* (Brandtler & Delsing 2010:30-31).

Markör för icke-specifik referens

Denna etapp kan man se i många språk, också utanför Europa. Nu börjar artikeln användas som markör för icke-specifik referens vilket

betyder att den förekommer vid en ny referent vilken är okänd för både talaren och lyssnaren (Heine 1997:73). Fokus är bara på referentens attribut, men inte på någon konkret referent, eg. t.ex.:

(3) Kan du köpa **en** bok, tack!

Informationen som skickas här till den andra personen är att avsändaren vill, förmodligen, läsa en bok men det är inte viktigt vilken bok skulle det vara utan det måste vara en bok så man måste hitta på något som bara passar ett typiskt koncept av vad en bok är. Det icke-specifika bruket förekommer typiskt i så-kallad negativ polaritet, d.v.s. i frågor eller villkorssatser. Dessutom syns det också vid negationer för den obestämda artikeln i förnekande satser tolkas som icke-specifik (Givón 1981:39). Enkelt sagt kan inte ett sådant substantiv ha en specifik referens om det inte existerar, som följer av satsen, t.ex.:

- (4) a. Jag har inte **en** bil.
b. Jag har inte (den) **bilen**.

Med den första satsen menas att man inte har någon bil alls så artikeln ”en” markerar att det inte finns någon bil som man kan referera till. Om man istället använder istället bestämd form, som i det andra exemplet, då betyder det att man inte har någon särskild bil som har referens i verkligheten.

Brandtler och Delsing upptäcker denna användning i texterna i början av 1500-talet, dessförinnan förekom en naken form av nominalfras när referens var icke-specifik (Brandtler & Delsing 2010:33).

Generaliserad artikel

Den sista etappen av utvecklingen innebär användning av den obestämda artikeln för att generalisera nominalfrasen. I största allmänhet används snarare bestämda artiklar för att markera genericitet men den obestämda artikeln börjar tillåtas vid mer vanliga substantiv, exempelvis, olika djurarter (Givón 1981:49). Heine, å andra sidan, påstår att i detta stadium kan artikeln användas vid alla slags substantiv (1997:75). Dessutom är dess användning inte längre begränsad till singulara substantiv utan expanderas till plurala och oräkneliga substantiv (Heine

1997:75). Inte många språk utvecklade användning av obestämd artikel till detta steg vilket betyder att språk kan fortfarande förändras i detta område. Dessutom obestämd artikel i pluralis används i vissa språk, t.ex. spanska, t.ex. *Vamos por unas cervezas.*

3.2. Från det urnordiska språket till modern isländska

Uppsatsens ämne är språkhistoriskt, därför kommer jag att beskriva utveckling av isländska ur det språkhistoriska perspektivet med fokus på grammatik. Jag kommer att beskriva de viktigaste grammatiska förändringarna i språket och hur det formades från den urnordiska perioden till den moderna.

Isländska tillhör den germanska språkgruppen vilken är en av flera grupper som utvecklades ur det indoeuropeiska språket. Man vet inte om det fanns något universellt urspråk för alla världens språk, proto-indoeuropeiska är det äldsta forskarna kan rekonstruera. Urspråket tog förmodligen sin början i nuvarande Turkiet varifrån människor spred sig över Europa och Asien vilket påverkade hur dotterspråket formats och förändrats (G. Pettersson 1996:33-35). Från det indoeuropeiska utvecklades urgermanska och dess nordiska variant som ligger till grund för alla skandinaviska språk. ”Till det nordgermanska tillhörde alla stammarna som stannade kvar på Skandinaviska halvön och inte deltog i folkvandringen mellan 300- och 500-talet” (Szulc 2009:28).

3.2.1. Urnordiska

Urnordiska utvecklades ur nordgermanska dialekter och till alla skandinaviska språk man känner till idag. Det är en gemensamt dialekt från vilken skandinaviska språk började formas och gå skilda vägar. Urnordiska är också den första av de germanska dialekter på vilken man finner exempel i runinskrifter (Szulc 2009:36).

På grund av förändringar, särskilt i ljudsystemet, och gradvist ökande antal skillnader mellan olika delar av Norden urskiljer traditionell språkhistoria två huvuddialekter: östnordiska, vilken tillhör svenska

och danska, och västnordiska, vilken tillhör isländska, färöiska och norska. Denna indelning bygger på olikheter och likheter mellanspråken och deras historiska samband (G. Pettersson 1996:65-67). Pettersson hävdar att ”en ytterligare olikhet mellan västnordiska språken och de östnordiska uppstod under senare delen av vikingatiden och gäller förekomsten av diftonger” (1996:67). Diftonger kom dock upp i Väst till skillnad från Öst där skedde en monoftongering. Jag kommer att presentera dialekterna med deras särdrag.

Västnordiska dialekten

Som sagt klassificeras isländska, färöiska och norska som västnordiska dialekter. Fast inte alla norska varianter tillhör den gruppen – bokmål räknas som en östnordisk dialekt för det skapades med danska som utgångspunkten.

Karaktärsdrag för västnordiska språken är följande dissimilationer bland konsonanter: /l:/ > /dl/, /n:/ > /dn/, /r/ > /dn/ och /rn/ > /dn/ (Schulte 2002:874). Schulte konstaterar att västnordiska språken är konservativa för att de behöll urnordiska diftonger som /ai/, /au/ och /øy/ medan i de östnordiska observerar man monoftongering (is. *auga* vs. sv. *öga*). Förresten utvecklade språken nya stigande diftonger som /io/ och /iu/, vilka kan förekomma också som /jó/ och /ju/. Ett annat drag är ökande frekvensen av omjladen *a-*, *i-* och *u-*umlaut, t.ex. is. *danskt hjarta* (Nom. Sg.) *ðönskum hjörtum* (Dat. Pl.), och behållande av ordinala vokaler <a – i – u> eller <a – e – o> (Schulte 2002:874-875). Å andra sidan pekar Pettersson på nasala konsonant förbindelserna *nk*, *nt* och *mp* vilka assimileras regressivt till långt *k*, *t* och *p* medan i östnordiskan är nasalerna i flesta fall bevarande (1996:67-68). Konservativa tendensen av västnordiskan förekommer i morfologiska dragen där man noterar behållande av urnordiska böjningsformer och sk. medio-passiv i form av /-st/ < /-sk/, till skillnad från östnordiskan där medio-passiv förändrats till /-s/ (Schulte 2002:875).

Östnordiska dialekten

Östnordiskan är en grupp till vilken hör svenska, danska, norsk bokmål och gutniska och vilken karakteriseras av både arkaismer och innovationer. Det mest framträdande drag är det tidigare nämnda mo-

noftongering som successivt sker i Öst sedan början av 800-talet: /ai/ > /e:/ och /au/, /øy/ > /ø:/ . Andra nyanser är försvagning av /p, t, k/ > /b, d, g/, progressivt *j*-omljud (t.ex. sv. *hjärta*, dk. *hjerter* vs. is. *hjarta*), reduktion av deklination och brytning (t.ex. is. *dýr* vs. sv. *djur*). Exempel på de konservativa dragen är bibehållande av initiala *vr*- klustret vilken försvann i västnordiska språken (fsv. *vræka* vs. fis. *reka*) och bevarande av nasala klustren *nk*, *nt* och *mp* (Schulte 2002:876-877)(G. Pettersson 1996:67-68).

3.2.2. Fornisländska

Isländska delas i tre visade i följande tabellen epoker:

Tabell 4. Epoker i utveckling av isländska språket

epoken	tidsperioden	gränsen
fornisländska	ca 1100- 1350	Förlust av självständighet och danska styrelsen
medelisländska		Den lutherska reformationen och översättning av Bibeln
1350-1550		
modern isländska	1550-idag	

Figur 5 Namnet på epoken ”medelisländska” är min egen översättning av isländskans Miðíslenska och engelskans Middle Icelandic. Begreppet överensstämmer inte med tendensen i isländska litteraturen (1400-1800) som också kallas för medelisländska.

Tabellen visar tre epoker i historien av isländska språket och anledningen till att det finns bara tre epoker är att isländska, till skillnad från alla andra nordiska språk, inte har förändrats mycket sedan forniländska epoken. Förutom namn på epokerna visar tabellen tidsperioder för varje epok och viktiga händelser som markerade slut på epoken.

Som sagt har isländska inte förändrats väldigt mycket och det fortfarande finns samband mellan modern isländska och forniländska. Islänningar kan fortfarande utan stora problem läsa sagor i forniländska,

vilket bevisar att förändringarna inte förstört förståelse och att det finns någon språklig och litterär kontinuitet i språket.

De flesta och största förändringarna har inträffats i fonetiska systemet men jag kommer att beskriva det morfologiska systemet för att grammatik är det som uppsatsen har till ämne.

I fornisländska har substantiv inneboende genus och de böjs efter kasus, numerus och species. Liksom i modern isländska fanns det fyra kasus : nominativ, ackusativ, dativ och genitiv; och två numerus: singularis och pluralis. Species påverkade substantivformen, varje substantiv förekom antingen i bestämd eller obestämd form (Bernharðsson 2016:253-256). Jag kommer att visa skillnader mellan bestämd och obestämd form med hjälp av två följande paradigmen:

	Kasus	Obestämd	Bestämd
Sg.	Nom.	<i>hestr</i>	<i>hestrinn</i>
	Acc.	<i>hest</i>	<i>hestinn</i>
	Dat.	<i>hesti</i>	<i>hestinum</i>
	Gen.	<i>hests</i>	<i>hestsins</i>
Pl.	Nom.	<i>hestar</i>	<i>hestarnir</i>
	Acc.	<i>hesta</i>	<i>hestana</i>
	Dat.	<i>hestum</i>	<i>hestunum</i>
	Gen.	<i>hesta</i>	<i>hestanna</i>

Källan till bestämdhets suffix är olika former av demonstrativa pronomenet ”hinn”, vilket var först ett självständigt element men sedan utvecklades till ett böjningssuffix (Kristoffersen 2002:911-912). Nästan alla former i ovanstående paradigmen är aktuella i modern isländska, bara Nominativ i singularis är lite annorlunda. I modern isländska använder man suffixet *-ur* istället för bara *-r*, men jag kommer att återkomma till modern isländska senare.

Förresten fanns det tre genus såväl i fornisländska som modern isländska: maskulinum, femininum och neutrum. Substantivets genus kan identifieras genom böjningsform av bredvidstående adjektiv och kongruensböjda pronominella element (Kristoffersen 2002:911-912), t.ex.:

sg. nom. mask.	<i>Stórr maðr</i>	(sv.) ”en stor man”
sg. nom. fem.	<i>Stór mynd</i>	(sv.) ”en stor bild”
sg. nom. neut.	<i>Stórt hjarta</i>	(sv.) ”ett stort hjärta”

Adjektiv i fornisländska böjs efter grad, bestämdhet, genus, kasus och numerus. Böjningssuffixen för genus, kasus och numerus utvecklades från både nominal och pronominal böjning (Kristoffersen 2002:916). Adjektiv följer två olika typer av böjning beroende på bestämdhet: om det är obestämt är det stark böjning och om det är bestämt då är det svag böjning. Det är en innovation i germanska språk och är till stor del syntaktiskt styrd. Den bestämda, svaga, formen av adjektiv förekommer ofta med bestämda artikeln ”hinn”, ett demonstrativt pronomen eller ett possessivt pronomen (Bernharðsson 2016:301). Kristoffersen presenterar adjektivböjning med följande paradigm:

Sg.	Maskulinum		Femininum		Neutrum	
	stark	svag	stark	svag	stark	svag
Nom.		<i>Spakr/spaki</i>		<i>Spøk/spaka</i>		<i>Spakt/spaka</i>
Acc.		<i>Spakan/spaka</i>		<i>Spaka/spøku</i>		<i>Spakt/spaka</i>
Dat.		<i>Spøkum/spaka</i>		<i>Spakri/spøku</i>		<i>Spøku/spaka</i>
Gen.		<i>Spaks/spaka</i>		<i>Spakrar/spøku</i>		<i>Spaks/spaka</i>
Pl. Nom.		<i>Spakir/spøku</i>		<i>Spakar/spøku</i>		<i>Spøk/spøku</i>
Acc.		<i>Spaka/spøku</i>		<i>Spakar/spøku</i>		<i>Spøk/spøku</i>
Dat.		<i>Spøkum/spøkum</i>		<i>Spøkum/spøkum</i>		<i>Spøkum/spøkum</i>
Gen.		<i>Spakra/spøku</i>		<i>Spakra/spøku</i>		<i>Spakra/spøku</i>

(Kristoffersen 2002:917)

Paradigmen visar böjningen av både starka och svaga adjektivform i numerus, kasus och genus. Man kan se att böjning av starka adjektiv påverkades av böjning av pronomen för det finns många likheter. Bernharðsson ger följande exemplen med adjektivet *langr* (sv. lång) och possessiva pronomenet *várr* (sv. vår). Han markerade de suffix som påverkades av pronomen med en asterisk (*).

Tabell 5.

Mask.		Adjektiv	Pronomen
Sg.	Nom.	lang-r	vár-r
	Acc.	lang-an*	vár-n
	Dat.	lõng-um*	vár-um
	Gen.	lang-s	várs
Pl.	Nom.	lang-ir*	vár-ir
	Acc.	lang-a	vár-a
	Dat.	lõng-um	vár-um
	Gen.	lang-ra*	vár-ra
Fem.			
Sg.	Nom.	lõng	vár
	Acc.	lang-a*	vár-a
	Dat.	lang-ri*	vár-ri
	Gen.	lang-rar*	vár-rar
Pl.	Nom.	lang-ar	vár-ar
	Acc.	lang-ar	vár-ar
Fem.		Adjektiv	Pronomen
	Dat.	lõng-um	vár-um
	Gen..	lang-ra	vár-ra
Neutr.			
Sg.	Nom.	lang-t*	vár-t
	Acc.	lang-t*	vár-t
	Dat.	lõng-u*	vár-um
	Gen.	lang-ra	vár-s
Pl.	Nom.	lõng	vár
	Acc.	lõng	vár
	Dat.	lõng-um	vár-um
	Gen.	lang-ra*	vár-ra

(Bernharðsson 2016:302)

Bestämdhet kan i sin tur uttryckas i sin tur på olika sätt. Förutom demonstrativa pronomen som ”sá” och þessi används pronomenet *hinn*

(sv. den andra) vilket var olik från bestämda artikeln ”inn” i början på fornisländska, men från 1200-talet börjar ”hinn” användas istället av ”inn” som bestämda artikeln och h-lösa formen börjar försvinna. Redan från 1400-talet har bara formerna ”hinn”, ”hin”, ”hitt” använts men i modern isländska förändrats neutrums form till ”hið” genom frikatisation av ordfinala *-t* (Bernharðsson 2016:336-337). Den bestämda artikeln består av stammen *in-* till vilken bifogas suffix som böjs och påverkas av omljud. Stammen påverkas dock inte av omljud men Bernharðsson hävdar att assimilation spelar en stor roll för *r* i början av böjningsändelsen assimileras till stammens finala *n* (*nr* > *nn*). Dessutom assimileras stammens finala *n* till neutrums ändelse *-t* i nominativ och akkusativ singularis, men det *-tt* som blir resultatet förkortas förmodligen för det inte betonas (**in-t* > **itt* > *it*) (Bernharðsson 2016:337). Han visar assimilationer med följande exemplen med jämförelse med substantiv:

Maskulinum		Stammen	Ändelsen	Fornisl. artikeln	a-stammen
Sg.	Nom.	<i>in-</i>	<i>-r</i> > <i>-n</i> (assimilation)	inn	arm-r
	Acc.	<i>in-</i>	<i>-n</i>	inn	arm
	Dat.	<i>in-</i>	<i>-um</i>	inum	arm-i
	Gen.	<i>in-</i>	<i>-s</i>	ins	arm-s
Pl.	Nom.	<i>in-</i>	<i>-ir</i>	inir	arm-ar
	Acc.	<i>in-</i>	<i>-a</i>	ina	arm-a
	Dat.	<i>in-</i>	<i>-um</i>	inum	qrm-um
	Gen.	<i>in-</i>	<i>-ra</i> > <i>-na</i>	inna	arm-a
Maskulinum		Stammen	Ändelsen	Fornisl. artikeln	a-stammen
Sg.	Nom.	<i>in-</i>	<i>-(< * -u)</i>	in	gröf
	Acc.	<i>in-</i>	<i>-a</i>	ina	gröf
	Dat.	<i>in-</i>	<i>-ri</i> > <i>-ni</i> (assimilation)	inni	gröf
	Gen.	<i>in-</i>	<i>-rar</i> > <i>-na</i> (assimilation)	innar	graf-ar
Pl.	Nom.	<i>in-</i>	<i>-ar</i>	inar	graf-ar
	Acc.	<i>in-</i>	<i>-ar</i>	inar	graf-ar
	Dat.	<i>in-</i>	<i>-um</i>	inum	gröf-um
	Gen.	<i>in-</i>	<i>-ra</i> > <i>-na</i> (assimilation)	inna	graf-a
Neutrum		Stammen	Ändelsen	Fornisl. artikeln	a-stammen
Sg.	Nom.	<i>in- > it-</i> (assimilation)	<i>-t</i> (förkortning)	it	barn
	Acc.	<i>in- > it-</i> (assimilation)	<i>-t</i> (förkortning)	it	barn

Neutrum		Stammen	Ändelsen	Fornisl. artikeln	a-stammen
Pl.	Dat.	in-	-u	inu	barn-i
	Gen.	in-	-s	ins	barn-s
	Nom.	in-	-(< * -u)	in	børn
	Dat.	in-	-um	inum	børn-um
	Gen.	in-	-ra > -na (assimilation)	inna	barn-a

(Bernharðsson 2016:337-338)

Artikeln förekommer också som ett suffix, men processen kräver vissa förändringar i suffixet. Exempelvis:

Tabell 6.

Mask.	Singularis	Pluralis
Nom.	arm-r + inn ☹ armrinn	arm-ar + inir (> -nir) ☹ armarnir
Acc.	arm- + inn ☹ arminn	arm-a + ina (>-na) ☹ armana
Dat.	arm-i + inum (> -num) ☹ arminum	ørn-um (>ørn-u) + inum (>-num) ☹ ørmunum
Gen.	arm-s + ins ☹ armsins	arm-a + inna (>-nna) ☹ armanna

Fem.	Singularis	Pluralis
Nom.	mynd + in ☹ myndin	mynd-ar + inar (>-nar) ☹ myndarnar
Acc.	mynd + ina ☹ myndina	mynd-ar + inar (>-nar) ☹ myndarnar
Dat.	mynd + inni ☹ myndinni	mynd-um (>-u-) + inum(>-num) ☹ myndunum
Gen.	mynd-ar + innar ☹ myndarinnar	mynd-a + inna (>-nna) ☹ myndanna

Neutr.	Singularis	Pluralis
Nom.	barn + it ☹ barnit	børn + in ☹ børnin
Acc.	barn + it ☹ barnit	børn + in ☹ børnin
Dat.	barn-i + inu (>-nu) ☹ barninu	børn-um (>-u-) + inum (>-num) ☹ børnunum
Gen.	barn-s + ins ☹ barnsins	barn-a + inna (>-nna) ☹ barnanna

Artikeln användas ofta samman med ett demonstrativt pronomen, t.ex.:

sá **inn** gamli hestur (sv. den gamla hästen)
 sú **in** gamla taska (sv. den gamla handväskan)
 þeir **inir** gomlu menn (sv. de gamla män)

Allmänna tendenser i språk visar att utveckling av en bestämd artikel följs med en obestämd artikel medan i isländska blir denna följdverkan inte till.

3.2.3. Modern isländska

I modern isländska finns ingen obestämd artikel, istället använder man nakna substantiv när man vill uttrycka obestämdhet. Det finns dock bestämda artiklar som är liknande dem från fornisländska perioden. Jag kommer att beskriva hur obestämdhet fungerar i modern isländska och till att ge en komplett beskrivning av ämnet kommer jag lika att ge en bild av bestämda artiklar.

Som sagt finns det ingen obestämd artikel i nutida isländska så substantiv förekommer nakna till skillnad från svenska och engelska där både bestämda och obestämda artiklar finns. I Halldórs Sigurðssons avhandling um nominalfras i isländska (2006) kan man se exempel på olika satser med vilka han presenterar komplexitet av nominalfraserna. Följande exemplen visar att huvudordet i en nominalfras är antingen ett pronomen eller ett naket substantiv (Sigurðsson 2006:2).

(1)

a.	Hann	grét.	pronomen
	Han	grät.	
b.	Maður	keypti bók .	naket substantiv
	Man	köpte bok.	
	”En man köpte en bok.”		
c.	Maðurinn	grét.	substantiv + bestämd artikel
	Manen	grät.	
d.	Maður	með svört gleruagu.	substantiv + bestämningsfras
	Man	med svarta glasögon.	

e.	Maðurinn	sem keyrði bílinn	grét.	substantiv + bestämd artikel + bisats
	Manen	som körde bilen	grät.	
f.	Sælir	eru fátækir .	adjektiv	
	Saliga	är fattiga		
	”Saliga är de fattiga.”			

Exemplen visar att det inte finns någon obestämd artikel i isländska som kan ses i exemplet (1b) i kontrast med svenska. Den finns oberoende av hur satsen används, om det är presentation eller om man beskriver referenten för första gången, vilket visas i följande exempel.

(2)

a.	Kona	kom snarlega.	
	Kvinna	kom snabbt.	
	”En kvinna kom snabbt.”		
b.	Ég fékk	dásamlegt blóm	í gær.
	Jag fick	underbar blomma	igår.
	”Jag fick en underbar blomma igår.”		
c.	Þórsteinn er	kennari.	
	Þórsteinn är	lärare.	
	Þórsteinn är en lärare.”		
d.	Það er	hundur	úti.
	Det finns	hund	ute.
	”Det finns en hund ute.”		

3.3. Species i skandinaviska språk

Jag kommer att presentera hur species böjs och används i skandinaviska språk i en tabell.

Tabell 7. Speciesböjning i skandinaviska språk

kategori	språk	Svenska	Norska	Danska	Isländska
obestämd form i singularis		<i>ett hus</i>	<i>et hus</i>	<i>et hus</i>	<i>hús</i>
obestämd form i pluralis		<i>hus</i>	<i>hus</i>	<i>huse</i>	<i>hús</i>
obestämd form i singularis + attribut		<i>ett stort hus</i>	<i>et stort hus</i>	<i>et stort hus</i>	<i>stórt hús</i>
obestämd form i pluralis + attribut		<i>stora hus</i>	<i>store hus</i>	<i>store huse</i>	<i>stór hús</i>
bestämd form i singularis		<i>huset</i>	<i>huset</i>	<i>huset</i>	<i>húsið</i>
bestämd form i singularis + attribut		<i>stora huset</i>	<i>det store huset</i>	<i>det store hus</i>	<i>stóra húsið</i>
bestämd form i pluralis		<i>husen</i>	<i>husene/husa</i>	<i>husene</i>	<i>húsin</i>
bestämd form i pluralis + attribut		<i>stora husen</i>	<i>de store husene</i>	<i>de store huse</i>	<i>stóru húsin</i>
dubbel bestämdhet i singularis		<i>det huset</i>	<i>det huset</i>		
dubbel bestämdhet i singularis + attribut		<i>det stora huset</i>	<i>det store huset</i>		
dubbel bestämdhet i pluralis		<i>de husen</i>	<i>de husene</i>		
dubbel bestämdhet i pluralis + attribut		<i>de stora husen</i>	<i>de store husene</i>		
substantiv + possessivt pronomen (sg.)		<i>mitt hus</i>	<i>mitt hus</i>	<i>mit hus</i>	<i>húsið mitt</i>
substantiv + possessivt pronomen + attribut (sg.)		<i>mitt stora hus</i>	<i>mitt store hus</i>	<i>mit store hus</i>	<i>stóra húsið mitt</i>
substantiv + possessivt pronomen (pl.)		<i>mina hus</i>	<i>mine hus</i>	<i>mine huse</i>	<i>húsin mín</i>
substantiv + demonstrativt pronomen		<i>detta hus</i> *efter den/det här används bestämde formen (<i>det</i> <i>här huset</i>)	<i>dette huset</i>	<i>dette hus</i>	<i>þetta hús</i>

Figur 6 Tabellen gjordes med hjälp av boken *Nordiska. Våra språk förr och nu* av Jóhanna Barðdal, Nils Jørgensen, Gorm Larsen och Bente Martinussen (2001:302-311).

Det finns däremot andra sätt till att betona obestämdhet i nutida isländska och dessa sätt är också beskrivna i kapitlet 2 (2.3.2) under *Andra sätt att uttrycka obestämdhet*. I böcker om isländska grammatik läser man att det finns obestämda pronomen som används till att betona substantivets obestämdhet. Pronomenet ”*einhver*” är ett exempel på dem (Svavarsdóttir&Jónsdóttir 2012:128).

Einhver maður er að spyrja um þig í símanum.
(sv) Någon man frågar om dig i telefonen.

Pronomenet böjs i kasus, species och numerus så här:

Tabell 8.

	Singularis			Pluralis		
	Mask.	Fem.	Neutr.	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	einhver	einhver	eitthvert/eitthvað	einhverjir	einhverjar	einhver
Acc.	einvern	einhverja	eitthvert/eitthvað	einhverja	einhverjar	einhver
Dat.	einhverjum	einhverri	einhverju	einhverjum		
Gen.	einvers	einverrar	einvers	einverra		

Man kan också använda pronomenet ”*nokkrir*” vid plurala substantiv för att betona obestämdhet (Svavarsdóttir&Jónsdóttir 2012:151).

Hann keypti **nokkrar bækur** ígær en ég veit ekki hve margar.
(sv) Han köpte några böcker igår men jag vet inte hur många.

Pronomenet fungerar som ”*några*” i svenska och det böjs så här:

Tabell 9.

	Pluralis		
	Mask.	Fem.	Neutr.
Nom.	nokkrir	nokkrar	nokkur
Acc.	nokkra	nokkrar	nokkur
Dat.	nokkrum		
Gen.	nokkurra		

Samma pronomenet i singularis används också vid obestämda substantiv men bara i negation därför presenterar jag bara dess form i pluralis.

Dessutom har isländska två, uteslutande bestämda artiklar – en i preposition: ”hinn” och en som ett suffix. Den fristående artikel i preposition är dock vanligare i skriftspråket med abstrakta substantiv (Sigurðsson 2006:3-4). Artikelns ändelser böjs i kongruens med species, kasus och numerus och har nästan inte förändrats sedan fornisländska. Som jag skrev i 3.2.2 har bara ändelsen i neutrum singularis förändrats från *-tt* till *-ð*.

Regler för bestämda artikeln i isländska är likadana regler i engelska och svenska. I boken *Isländska fyrir útlendinga* (Svavarsdóttir&Jónsdóttir 2012:129) läser man att artikeln används när man talar om något unik eller när det finns en klar referens, t.ex.:

(3)	Sólin	kemur upp	í austri.
	Solen	kommer up	i öst.
(4)	Grasið	er grænt.	
	Gräset	är grönt.	

Ett annat fall till användning av bestämda artikeln är generalisering:

(5)	Maðurinn	er þróaðasta	skepna jarðarinnar.
	Människa	är det mest utvecklade	jordens varelse.

Man använder bestämda artikeln också när det finns någon kontext eller referenten har redan uppkommit i samtalet eller texten:

(6)	Jón keypti sér	<i>nýja tölvu</i> í gær.	Tölvan er mjög fullkomin.
	Jón köpte	en ny dator igår.	Datorn är mycket avancerad.
(7)	Krakkarnir	eru að fara að sofa.	
	Barnen	kommer att gå till sängs.	

Till sist används artikeln när något annat i satsen bestämmer om substantivet:

(8)	Hatturinn minn	er svartur.
	Hatten min	är svart.
	”Min hatt är svart”	

- (9) **Ég vil stærsta bitann.**
 Jag vill största biten.
 ”Jag vill ha/få största biten.”
- (10) **Myndin sem hangir fyrir ofan sofán** er eftir Kjarval.
 Bilden som hänger över soffan är av Kjarval.
- (11) **Báðir strákar** eru í skólanum.
 Båda killarna är i skolan.
- (12) **Annar maðurinn** en hinn er lítill.
 er stór
 Annan manen är men den
 stor (manen) är liten
 ”Den andra manen är stor men den här är liten.”

Ovanstående exempel visar alla andra fall där man använder en bestämd artikel i isländska. I exemplet (8) användes bestämda suffixet för att substantivet refererar till en fysisk sak och förekommer med possessiva pronomenet ”minn”. Exemplet (9) visar att en bestämd artikel används när det finns ett adjektiv i superlativ form (*stærsta*). Både exemplet (1e) och (10) presenterar bestämda substantiven i satser där det finns bisats vilken beskriver substantivet. Två sista exempel visar dock att man använder en bestämd artikel när det finns indefinita pronomen före substantivet (“báðir”, ”annar”) (Svavarsdóttir&Jónsdóttir 2012:129).

3.4. Sammanfattning

Grammatikalisering av en obestämd artikel är en lång process vilken beskrivas genom modeller av utveckling. I modern isländska finns ingen obestämd artikel men det finns en bestämd artikel i form av ett suffix som i fornisländska förekom i fristående form. Vanligen efter att en bestämd artikel utvecklas, utvecklas också obestämd artikel men obestämd artikel i isländska har aldrig beskrivits. Det finns dock exempel i fornisländska litteratur av ”einn” som kan läsas klart som en artikel och inte en numeral.

4. Analys av de utvalda exemplen ur The Icelandic Parsed Historical Corpus

I detta kapitel kommer jag att utföra en analys på utvalda exempel ur texterna jag har valt ur *The Icelandic Parsed Historical Corpus*. Kapitlet börjar med beskrivningar av korpusen själv och utvalda källtexterna. Analysen kommer att delas i två etapper. Först kommer jag att presentera generella resultat av det som jag fann i texterna och sedan kommer jag att utföra en detaljerad analys med hjälp av olika särskilda exempel.

4.1. Källtexter

Analysen är baserad på fem texter från *The Icelandic Parsed Historical Corpus* (IcePaHC). Korpusen är en stor bas vilken består av många olika typer av isländska texter sedan 1100- intill 2000-talet. Bland forskarna som skapade korpusen hittar man namn som Joel Wallenberg, Eiríkur Rögnvaldsson, Anton Karl Ingason och Einar Freyr Sigurðsson. Den nyaste versionen (0.9), vilken jag använde för uppsatsen, gavs ut 2011.

Jag bestämde mig till att ta hänsyn till texter intill 1700-talet och så valde jag fem av fyrtiofyra texter med den största frekvensen av "einn". För att hitta exemplen i texterna använde jag programmet KWIC Concordance vilket är ett analytiskt hjälpmedel skapat för att ta fram ordfrekvens listor samt konkordans- och ordförbindelsetabeller av elektroniska filer. Jag lät varje text gå igenom programmet och letade efter "einn" i varje genus och kasus. Sedan måste jag ta bort exempel på "einn" som inte förekom med ett substantiv och dem som var en del av ett annat ord, t.ex. "einhver" (sv. någon), "eitthvað" (sv. något) eller "einsmall" (sv. ensam). För att finna texter med den största frekvensen av "einn" räknade jag exempel i varje text och sedan räknade jag hur många "einn" finns det per 1000 ord. Stora frekvensen av obestämd artikel i fem texterna jag har valt låter genomföra en lämplig och tillförlitlig analys av alla exempel samt visa den borttappade artikelns

användning. Varje text kommer från en annan period för att presentera vilka förändringar skedde och hur artikelns utveckling såg ut.

I detta avsnitt kommer jag att beskriva kort källtexterna som användes i undersökningen.

Fyrsta málfræðiritgerðin

(sv. Den första grammatiska avhandlingen)

Fyrsta málfræðiritgerðin (FM) är den äldsta texten som ingår i analysen och ett mycket viktigt verk över den fornisländska fonologin. Texten kommer från 1100-talet och är en av dem första texterna skrivna på isländska (Tómasson 1975:22). Den är en del av *Codex Wormianus* (is. *Ormsbók*) – en handskrift bestående av fyra grammatiska verk samt *Prosa Edda* och andra verk på poetik (Springborg 2015). FM är den första av dem fyra grammatiska verken i *Codex Wormianus* således är dess titeln så här. Författaren är okänd och ofta kallas för den ”Första Grammatiker” (Hasselmo 1975:293-295).

FM är en viktig källa som beskriver det fonetiska systemet i fornisländska. I verket används metod av minimala ordpar för att visa betydelse av särskilda fonem. Verket avslöjar också existens av nasala vokalfonem i fornisländska vilka annars skulle vara okända (Kvaran 2001).

Miðaldaævintýri

Miðaldaævintýri (M) er inte en isländsk originaltext utan den är översatt från engelska. Texten kommer förmodligen från slutet av 1400-talet och finns på fyra handskrift sidor. Det är en samling av sagor som bör vara av moralisk stöd och har ett religiöst ämne (Viðarsson 2007:12-13).

Okur: Hvörinn það er fyrirboðið og bannað í guðsorði

Texten *Okur: Hvörinn það er fyrirboðið og bannað í guðsorði* (Okur) var skriven 1611 av Guðmundur Einarsson. Den är ursprungligen skriven på isländska och såsom titeln antyder rör den sig om ett religiöst ämne. Det finns inga publicerade beskrivningar eller information om handskriften för den har aldrig varit undersökt.

Reisubók Jóns Ólafssonar Indiafara

Jón Ólafsson var en känd isländsk resenär och författare som reste till Danmark och sedan bosatte sig i India. Denna text är en självbiografi skriven runt 1660. Jón Ólafsson berättar om sina resor på 1600-talet i tre delar. Först berättar han om sin karriär i kungen Kristian IV:s flotta och segling på nordiska haven. Andra delen handlar om hans resa till India till danska kolonin. Sista delen är skriven av Jóns son efter han dog och sonen beskriver faders liv i Island efter han slutade resa. Texten finns i flera handskrifter och har publicerats både på engelska och danska (Neijmann 2006:219-220).

Nikulás Klím

Nikulás Klím (NK) är den yngsta texten jag använde till analysen. Det är en satirisk roman skriven av den norsk-danska författaren, Ludvig Holberg. Ursprungligen publicerades den på latin 1741 vilket gjorde att den nådde flera läsare i hela världen. Den isländska översättningen kom ut 1745 och översattes från tyska av Jón Ólafsson (Viðarsson 2015:10-11).

Texterna kommer från olika åldrar och representerar olika genrer vilket kan möjligen påverka antal resultat i varje text. Dessutom är några texter inte isländska utan översättningar från andra språk vilket får man att ställa frågan om antalet obestämda artiklar i dem texterna är en resultat av dess verkliga användningsregler eller av direkt översättning från ett annat språk.

4.2. Analysen

Analysen gjordes i tre delar – först kommer jag att presentera metoden sedan kommer jag att presentera generella resultat med hjälp av en tabell och vid slutet kommer jag att utföra en mer detaljerad analys.

4.2.1. Metoden

Alla exempel på artiklarna "en" grupperades enligt funktionerna identifierade i uppsatsens diakroniska del. Exempelen kommer i olika kasus och genus samt kan de stå antingen före eller efter substantivet. Som kriterier tog jag modeller av artikels utveckling och respektive etapperna av grammatikalisering samt dess funktioner (se 3.1). Den första gruppen är "en" som ett räkneord, där tilldelades alla de artiklar som kom i satsen med en tydlig kontrast så det är otvivelaktigt att det är ett räkneord. Det var dock inte alltid klart om ett visst ord är ett räkneord eller inte, det finns vissa exempel där detta är diskutabelt men de exemplen lade jag till en annan grupp. Vid räkneordsgruppen bestämde jag mig till att skapa en undergrupp med tidsbestämningar. Om det fanns ingen kontrast i satsen och referenten kom upp i texten flera gånger lade jag artikeln till den andra gruppen med presentationsfunktionen. Dessutom när referenten kom upp bara en gång i texten klassificerades artikeln som icke-specifik.

4.2.2. Generell analys

Följande tabell presenterar antal resultat jag fann i varje text. Vertikalt presenteras alla texter som använts för analysen medan horisontellt finns alla kategorier samt allmänna frekvens per 1000 ord. Under tabellen har jag räknat antal resultat i varje kategorin samman.

Tabell 10. Antal resultat enligt kriterier i varje text

Funktioner Texter	Frekvens (per 1000 ord)	Räk- neord	Poten- tiellt räkneo- rd	Tidsfra- ser	Presen- tations markör	Icke-spe- cifik markör
<i>Fyrsta málfræðiritgerðin</i> (1150)	11,8	18	3	–	5	–
<i>Miðaldaævintýri</i> (1475)	8,9	2	8	17	91	29

<i>Okur: Hvörinn það er fyrirboðið og bannað í guðsorði (1611)</i>	5,9	2	6	4	8	34
<i>Reisubók Jóns Ólafssonar Indiafara (1661)</i>	9	4	10	38	51	65
<i>Nikulás Klím (1745)</i>	7,5	4	13	19	27	95
Summa	30	40	78	182	223	

I tabellen ser man att frekvensen är störst (11,8) i den äldsta analyserade texten, *FM*, men i den finns det inte många exempel. De flesta artiklar förekommer som ett räkneord vilket kan resulteras av textens genre. Texten handlar om regler inom isländsk grammatik, den är vetenskaplig så det kan förklara varför det inte finns många exempel på andra funktioner. De 5 exempel i användning av en presentations markör kommer från exempel på enstaka meningar vid särskilda grammatiska regler. De alla tillhör dock en underkategori, vilket kommer att förklaras senare.

Å andra sidan finns den minsta frekvensen (5,9) i *Okur* från 1611. Bara enstaka exempel klassificerades som ett räkneord eller ett möjligt räkneord medan de flesta som en typisk obestämd artikel – 10 exempel på presentationsmarkör och 32 som en artikel med icke-specifik referens.

Tabellen visar att talen är inkonsekventa, de varken ökar eller minskar men man kan se att antalet artiklar med icke-specifik referens ökar samt den gruppen representeras av de flesta exempel (223). Det finns också ett stort antal exempel på presentationsmarkörer (182) och den är den näst största gruppen. Antalet exempel i texterna kan ha påverkats av olika faktorer och resultaten kunde möjligen ha varit annorlunda om jag valt andra texter för analysen. Först och främst är några av texterna ursprungligen inte skrivna på isländska vilket kan orsaka mer frekvent användning av en obestämd artikel, påverkade av ett annat språk från vilket texten översattes. Särskilt texter skrivna på språk i vilka användes obestämd artikel, till och med om dess grammatikalisering var mer avancerad, på den tiden kunde ha haft inverkan på hur texten ser ut

på isländska. Den som gjorde översättning kunde möjligen inspirera sig och översätta direkt obestämd artikel från det andra språket även om den inte skulle ha använts i dåtida isländska i vissa sammanhang. Dessutom kan frekvensen av obestämd artikel variera i olika genrer som man ser till exempel i *FM* där finns bara enstaka andra exempel förutom en obestämd artikel som ett räkneord. Uppsatsensspann lät mig välja dock begränsat antal texter så jag bestämde mig till att välja fem med den största frekvensen från en korpus. Enligt texterna jag har valt finns det betydligt flera exempel av en obestämd artikel vilken man känner idag från bl.a. engelska och svenska – som presentationsmarkör och med icke-specifik referens.

Exemplen jag har hittat i texterna finns i olika genus och kasus. De flesta exemplen förekommer före substantivet men intressant nog finns de stundom efter substantivet men har en tydlig referens till det. Om det påverkar betydelse på något sätt kommer jag att se i en mer detaljerad analys. Fastän fenomenet av en obestämd artikel har aldrig beskrivits och analyserats noggrant har jag hittat exempel där en obestämd artikel tydligt finns.

4.2.3. Detaljerad analys

I detta kapitel kommer jag att utföra en detaljerad analys enligt respektive etapper av artikels grammatikalisering (se 3.1) på exempel jag har hittat i fem olika texter från IcePaHC. Jag kommer att presentera varje analyserat exempel med dess kontext i en tabell, dvs. i en sats från texten och översätta satsen till svenska. Jag kommer att analysera i vilken form exempel förekommer och bevisa med analys av faktorer varför exemplet tillhör sin grupp och vilka funktioner det har. För att det finns för många exempel till att presentera alla, kommer jag att välja dem mest intressanta.

Räkneord

Text	linje	Exempel
<i>Fyrsta málfræðiritgerðin</i>	86	(1) ...samstöfun hvor er oftast er við stafaður svo að eina samstöfun gjöra báðir.
	4.2.2. 102	(2) Þeir stafir hafa af því mundang mikið eins stafs atkvæði að aldrei má tvo samhljóðendur...
	126	(3) ...þeim af því vinveittar samfarir sínar og gjöri ég einn staf af báðum þann er ég kalla eng og rit ég...
	113	(4) ...en þá tek ég úr stafrófi báða og læt ég þenna einn, e, fyrir hvorn hinna og svo fyrir sjálfan sig, alls þeir höfðu áður allir eitt hljóð í flestum stöðum eða jartein...
<i>Miðaldaævintýri</i>	4.2.4. 126	(5) Síðan tók karl að drekka eina skálu og aðra, til þess að augun í honum tók...
	1021	(6) ...klæðir sín börn, og lætur þau liggja saman í einni sæng, svo lengi að hans systir varð með barn...
<i>Okur</i>	149	(7) ...og mesti óhagnaður að hjálpa þeim þurfuga um eina mjöltunnu fyrir 3 vættir fiska í einkaupi...
	149	(8) ...rusli á aðrar 3 vættir fiska, svo undir nafni einnar mjöltunnu nái usurarius 6 vættum fiska að vor...
<i>Reisubók Jóns Ólafssonar Indiafara</i>	572	(9) ...kóngur upphóf að vega sjálfur í metum púðrið í einni skálinni en lóðið í annarri...
	1259	(10) ...soldátar og byssuskyttur gjörðu úr sinni fylkingu einn hring umkring þessa fjóra.
<i>Nikulás Klím</i>	306	(11) ...í þeim er ég nefndur væri vís og vitugur, og einn hinn besta slags studiosus.
	551	(12) ...að allir innbúar þessa pláneta tala einu tungumáli, þar sem þó hver ein þjóð er svo...

Tabellen presenterar intressanta exempel på ”einn” med ett substantiv som ett räkneord jag fann i texterna. I tabellen kan man se från vilken text exempel kommer, i vilken linje i texten finns det och exempel med dess nummer inom parentes. Jag kommer att utföra analys på alla exempel i tabellen samt översätta dem till svenska.

(1)

...samstöfun hvor er	oftast er	við stafaður	svo að
...stavelse vilken som	vanligtvis är	vid stavning	så att
eina samstöfun	gjöra báðir.		
en stavelse	gör båda.		

I det första exemplet ser man ”einn” i formen ”eina” vilket antyder att det är ackusativ singularis och femininum i kongruens med substantivet ”samstöfun”. Det kan vara svårt att se varför exemplet står i just ackusativ form, det är för att ordföljden är omvänd och frasen ”gjöra báðir” är bisatsens subjekt – ”...báðir gjöra eina samstöfun”. Den sista delen av satsen antyder vilken funktion har ”einn” har i satsen. Först och främst står ”báðir” i kontrast till ”eina” vilket indikerar att formens funktion är numerus. I denna kontext är det naturligt att använda ett räkneord, för att säga att båda skapar/blir till (bara) en stavelse. Den klara kontrasten mellan ”eina” och ”báðir” gör att vi kan utan tvekan klassificera den som räkneord snarare än grammatikaliserande artikel.

Exempel (3) presenterar mycket likadana situation:

(3)

...og gjöri ég	einn staf	af báðum...
...och gör jag	en bokstav	av båda...

I detta exempel finns också kontrasten ”einn” – ”báðum”, vilket gör att exemplet klassificeras som räkneord, såsom i det första exemplet.

(2)

Þeir stafir	hafa af því	mundang mikið	eins stafs atkvæði
De bokstaver	har därför	måtta mycket	en bokstavs stavelse
að aldrei má tvo samhljóðendur...			
att aldrig får två konkordanter...			

I det andra exemplet (2) ser man en viss kontrast igen (”eins” och ”tvo”) men det är annorlunda för att ”tvo” står i en särskild bisats. ”Eins stafs” är en genitivform av ”einn stafur” och som man ser räkneord böjs i kongurens med substantivet. Frasen ”eins stafs atkvæði” kan översättas till svenska som ”en stavelse som består av en bokstav”. Denna översättning visar att det handlar om ett numeriskt värde, hur

många bokstäver finns i en stavelse så exemplet kategoriseras tydligen som räkneord.

(4)

...alls þeir	höfðu áður allir	eitt hljóð	í flestum stöðum eða jartein.
...aldeles de	hade förr alla	ett ljud	på flesta ställe eller tecken.

Exemplet (4) visar en likadan situation där man ser en kontrast mellan "allir" (Nom. mask. pl.; sv. "alla"), "flestum" (Dat. mask. pl.; sv. "flesta") och "eitt" (Acc. sg. neutr.). Just denna kontrast gör att man snarare klassificerar exemplet som ett räkneord.

(5)

Síðan tók karl	að drekka	eina skálu	og aðra...
Sedan tog karl	att drycka	en skála	och annan...

I ovanstående exemplet bestämmer hela frasen "eina skálu og aðra" (Acc. sg. fem.) numerals funktion. Det finns igen en kontrast: "eina" – "aðra", vilket låter man klassificera exemplet, som ett räkneord.

Nästa exempel är intressant för att kontexten bestämmer att det är räkneord:

(6)

..og lætur þau	liggja saman	í einni sæng...
..och låter dem	ligga saman	i en säng...

Det verkar vara självklart att "einni" (Dat. sg. fem.) har räkneords-funktion. Det handlar om flera barn, personer, som ligger alla samman i bara en säng, därför skapas en indirekt kontrast (flera-en), vilken låter oss klassificera exemplet som räkneord.

Exemplen (7) och (8) från *Okur* handlar om kvantitets förhållande:

(7)

að hjálpa þeim	þurfuga* um	eina mjöltunnu
att hjälpa dem	behövande om	en mjöl tunna
fyrir 3 vættir fiska	í einkaupi...	
för 3 enheter**	i detaljhandel...	

* Ordet "þurfuga" finns inte i ordböcker men förmodligen är det tryckfel och det skulle vara "þurftuga" istället.

** fis. "vættir" (pl.), „vætt“ i singularis var en vågsenhet som i Island var 80 skálpund (*A Concise Dictionary of Old Icelandic*)

(8)

svo undir nafni	einnar mjöltunnu	nái usurarius	6 vættum fiska...
så under namn	en mjöl tunnas	når de som samlar ränta	6 enheter fisk....

I exemplet (7) ser vi kvantitets förhållande: ”eina mjöltunnu”: ”3 vættir fiska” (Acc. sg. fem.), och därför kan vi otveksamt klassificera exemplet som räkneord. Exemplet (8) är likadant för att det också handlar om kvantitet, dvs. hur många enheter fisk får någon fyrir en tunna mjöl. Formen ”einnar” är genitiv singularis av femininum.

(9)

að vega sjálfur	í metum púðrið	í einni skálinni	en lóðið í annarri, ...
att väga själv	i rekord pudret	i en skålen	men löd i en annan, ...

I exemplet (9) ser man frasen ”í einni skálinni” (Dat. sg. fem.) där ”einni” är ett räkneord, vilket bevisar följande substantivet ”skálinni”. Suffixet *-inni* finns också i dativ, singularis av femininum och med det markeras substantivets bestämda form. Detta betyder att ”einni” kan inte ses som en artikel utan ett räkneord för att en bestämd och obestämd artikel kan inte stå samman och beskriva samma substantiv. Man kan dock också se exemplet som något annat med en hel annan funktion. Trots att texterna i korpusen snarare presenterar en äkta användning av fornisländska i de originella versionerna hävdar vissa källor att i fornisländska skulle man faktiskt snarare använda pronomenet ”annar” istället för ”einn”. Denna information kommer från Katrin Axelsdóttir, en professor vid Háskóli Íslands i Reykjavík, som genom exemplet pekade på möjliga förändringar i texterna i korpusen. Ingen information om förändringarna finns dock på korpusens hemsida.

(10)

soldátar og byssuskyttur	gjörðu úr sinni fylkingu
soldater och skyttar	gjorde ur sin division

einn hring	umkring þessa fjóra.
en cirkel	omkring dem fyra.

(12)

að allir innbúar	þessa pláneta tala	einu tungumáli,...
att alla invánare	denna planet pratar	ett språk, ...

I báða exemplen, (10) och (12), är ”einn” (Acc. sg. mask.) och ”einu” (Dat. sg. neutr.) räkneord, vilket indikeras i báða exemplen av en kontrast. I exemplet (10) ser man kontrasten mellan först och främst många soldater och skyttar som formerar just en cirkel. Det finns också en viss kontrast mellan ”einn hringur” och fyra personer omkring vilka cirkeln formeras. I exemplet (12) ser man i sin tur kontrasten mellan ”allir” som är invánare på vár planet och ett språk alla pratar.

(11)

og einn	hinn besta	slags studiosus
och en	det besta	slags noggrann

I sista exemplet (11) av denna kategori har ”einn” (Nom. sg. mask.) förmodligen räkneordsfunktion för att det står före ”hinn” som är en bestämd artikel och som sagt, två artiklar kan inte stå samman och beskriva samma substantiv. Det är dock intressant att ”einn” finns faktiskt före en superlativ form, vilket betyder att ”einn” kan ses faktiskt som ett pronomen här också (liksom i (9)).

Potentiellt räkneord

Text	linje	Exempel
<i>Fyrsta málfræðiritgerðin</i>	124	(13) Það n er stendur fyrir g hið næsta í einni samstöfu, það er minna í nef kveðið en meir...
<i>Miðaldaævintýri</i>	511	(14) Enn sjúki maður segir þá : ”Ég vil þá fús og feginn gjarna miskunnar biðja og sérliga minn græðari ef þér vilið gefa mér einn blóðdropa af yðarri síðu á mitt hjarta”.
<i>Okur</i>	185	(15) Meðal hvörra hann nafnkennir þar þegar fégípur vér nú um tölum og segir að þeir sem í því líkum syndum liggja iðrunarlaust erfi aldrei guðsríki, og setur þar fyrir auream regulam, eina gullvæga reglu öllum mönnum fyrir svo þeir ekki með soddan fêþyrstum mönnum missi arftöku í ríki christi og guðs ævinlega.

<i>Reisubók Jóns Ólafssonar Indiafara</i>	1079	(16) Í kóngsins pálúni voru þrír kórar, sem var tvær tylftir trómetara, ein instrúmentista sem að blésu í básúnur, skalmeiar og krúmhorn, og ein tylft söngvara.
	1079	(17) Í kóngsins pálúni voru þrír kórar, sem var tvær tylftir trómetara, ein instrúmentista sem að blésu í básúnur, skalmeiar og krúmhorn, og ein tylft söngvara.
	1118	(18) Hann gaf oss byssuskyttum kóngsins 500 dali, og urðum vér þeim aftur að skila, því kóngur vildi ei að hann einn pening út gæfi í sínum löndum, hvar hann um færi.
<i>Nikulás Klím</i>	347	(19) Vér vöndruðum í gegnum margar fagrar smábyggðir, sem láu svo nærri hver annarri, að það sýndist sem einn einasti staður, víður og breiður.
	314	(20) En hvað vitnisburðinn áhrærði, sem þeir Karatti hefðu útgjefið mér, þá auðsýndi hann, að þeir væru hinir vitugustu og sanngjörnustu dómara, þeir eð hverki gengist fyrir gjöfum né hótunum, að víkja eina fingursbreidd frá sannleiknum; fyrir því væri þetta einnin lagað eftir sannindunum.

Tabellen presenterar utvalda exempel på "einn" som ett potentiellt räkneord. Det är inte tydligt om exemplen tillhör räkneordsgruppen eller inte för att olika faktorer gör att de kan tolkas som både en artikel och ett räkneord. Det är möjligt att jag har påverkats av andra språk som till exempel engelska när jag klassificerade dem för att det inte finns artiklar i polska, vilket är mitt modersmål.

Första exempel kommer från *FN*:

(13)

Það n er stendur	fyrir g hið næsta	í einni samstöfu,...
Det n är ständen	före g det nästa	i en stavelse,...

I exemplet (13) förekommer frasen "í einni samstöfu" där "einn" finns i dativ för femininum singularis i kongruens med substantivet "samstafa" (sv. stavelse). "Einn" kan tolkas som ett räkneord eftersom

det finns två bokstäver, n och g, som står eller ställs samman i en stavelse så det finns någon slags kontrast. Däremot kan det tolkas som en artikel för att det inte har referens till bara en specifik stavelse. Det kan finnas olika stavelser med *ng*-klustret eftersom det kan kopplas med olika vokaler. Det betyder att författaren menar förmodligen ”stavelse” som ett tillfälle och skapar en generell referens till den, inte nödvändigtvis betonas dess antal som en.

(14)

...ef þér	vilið gefa mér	einn blóðdropa	af yðarri síðu	á mitt hjarta.
...om ni	vill ge mig	en bloddropp	av er sida	på mitt hjärta.

I exemplet (14) förekommer ”einn” i Ackusativ singularis vid substantivet ”blóðdropi” (mask.). Substantivet är en sammansättning av ”blóð” (sv. ”blod”) och ”dropi” (sv. ”dropp”), det första är oräkneligt för att det är vätska så till att göra det räkneligt måste man lägga till något. I detta exempel gör det andra ”dropi” att hela substantivet är räkneligt, därför kan ”einn” fungera som ett räkneord med en betydelse att det rör sig precis om bara en bloddrop. Å andra sidan tyder inget på att man räknar bloddroppar, det finns också ingen kontrast i meningen så det kan lika gärna vara en obestämd artikel.

(15)

...og setur þar	fyrir auream regulam,	eina gullvæga reglu	öllum mönnum...
...och sätter där	före auream regulam,	en gyllene regla	(för) alla män...

I detta exempel (15) förekommer ”einn” i frasen med både ett substantiv och ett adjektiv (”eina gullvæga reglu” Acc. sg. fem.). Situationen är likadana den i exemplet (14) för att det finns inget som skulle tyda på att man räknar något och det finns ingen kontrast som skulle indikera på ett räkneord, därför kan man säga att det är en obestämd artikel. Dessutom kan man anse att just detta adjektiv kan ändra klassificeringen. Adjektivet ”gullvægur” indikerar att denna regel är väldigt viktig, eller att den till och med är den viktigaste. Man kan därför tolka ”einn” som en betoning på att det fanns bara en så viktig regla.

(16)

Í kóngsins pálúni voru þrír kórar,	sem var tvær tylftir trómetara,
I kungens tronhimmel var tre kórer,	som var tvá dussin trumpetare
ein instrúmentista sem að blésu í básúnur,	skalmeiar og krúmhorn*...
en musiker som át bláste i basuner,	- - -

* De är något slags instrument men det fanns ingen översättning, förmodligen liknande ett valthorn.

I detta exempel kan man säga att "einn" har räkneordsfunktion eftersom olika funktioner som människor har i kórerna nämnas respektive i satsen. På grund av detta finns det kontrast mellan "tvær tylftir" och "ein", vilket ger oss intryck att "einn" är ett räkneord. Å andra sidan påverkade engelska mitt beslut och gjorde att jag blev tveksam för att när jag försökte översätta exemplet till just engelska visade det sig att jag skulle snarare använda en obestämd artikel i detta fall.

Nästa exempel (17) finns i fortsättning på föregående satsen:

(17)

Í kóngsins pálúni	voru þrír kórar,	(...)	, og ein tylft söngvara.
I kungens tronhimmel	var tre kórer,	(...)	, och en dussin sångare.

Vid slutet av satsen har vi ett annat exempel på ett potentiellt räkneord. Eftersom "einn" står vid substantivet "tylft", vilket betyder "dussin" är det möjligt att säga att det är ett räkneord, att man talar om en dussin och inte t.ex. två. Dessutom påverkar engelska igen översättningen för att igen skulle jag översätta exempel med en obestämd artikel och inte med ett räkneord. Ordet "dussin" säger själv om hur många personer är inom gruppen det behövs inte att betona att det är bara en dussin när det inte finns flera.

(18)

...að hann einn pening	út	gæfi	í sínum löndum,
...att han en penning	ut	{skulle ha givit}	i sina länder,

hvar hann um færi.
där han om {skulle ha farit}.

Exemplet (18) verkar också vara ett tydligt exempel där ”einn” har räkneordsfunktion för att man pratar om pengar som associeras och bindas med siffror. I spanska finns det i sin tur en liknande fras till ”einn pening” (Acc. sg. mask.), där man använder en obestämd artikel: ”un dinero” (sv. en penning). Den används när man pratar om ett obestämt antal pengar och skulle översättas till engelska som ”some money”. Detta öppnar möjligheten att det fungerar på samma sätt här. Det är också mycket intressant att ”einn” finns i exemplet efter negation (se (18) i tabellen), vilket kan också ändra hur man tolkar exemplet. På isländska kunde man sätta pronomenet ”nokkur” (sv. ”någon”) istället för ”einn” i denna mening (som i svenska), så man kan även ställa en fråga om kanske funktionen av ”einn” som ett räkneord blev utvidgad till ett pronomen.

(19)

...að það sýndist sem	einn einasti staður,	víður og breiður.
...att det visades som	en enda ställe,	vid och bred.

Exemplet (19) är fallet inte så tydligt. Å ena sidan kan ”einn” ses som ett räkneord för att det betonas att det är det enda ställe, och till exempel i polska finns det frasen ”jeden jedyny” (sv. ”en enda”), där används just numerus. Men frågan är om detta inte är bara ett resultat av lexikalisering. Å andra sidan pratar man om det enda sådana ställe som finns och i detta fall skulle man snarare använda en bestämd artikel istället.

(20)

...að þeir væru hinir	vitugustu og sanngjörnustu dómarmar,
...att de var de	förnuftigasta och rättvisasta domarmar,
þeir eð	hverki gengist
de {i varje fall}	varken {skulle ha gått}

fyrir gjöfum né hótunum	að víkja eina fingursbreidd	frá sannleiknum...
för gåvor eller hot	att avvika en fingerbredd	från sanningen....

I tabellens sista exempel har man frasen ”að víkja eina fingursbreidd” (Acc. sg. fem.). Substantivet ”fingursbreidd” kan ses som en slags måttenhet och då skulle man utan tvekan klassificera ”einn” som ett räkneord. Emellertid handlar satsen om något fenomen eller händelse som sker alltid och det nödvändigtvis rör sig specifikt om en fingerbredd utan är ett

exempel på den minsta detaljen och då skulle man använda en obestämd artikel. Dessutom finns ”einn”, liksom i exemplet (18), efter någon slags negation (se (21) i tabellen), vilket kan igen gör att man ställer en fråga om dess funktion är kanske något helt annat en ett räkneord eller en artikel.

Tidsfraser

Text	linje	Exempel
<i>Fyrsta málfræðiritgerðin</i>	–	–
<i>Miðaldaævintýri</i>	341	(21) Og eina nótt sem hann lá í sinni sæng, var hann fallinn í mikla andvöku svo hann mátti ekki sofa...
	1	(22) Á einum tíma var einn ríkur maður.
	936	(23) Og á einum hátíðis degi fyrir messu gekk fyrr nefndur byskup Ágústínus í kirkju dyr svo sem að predika guðs erindi fyrir fólkinu....
<i>Okur</i>	443	(24) “Gleði þeirra ómildu og óguðlegu varir um eitt augnablik. Sé hlátur um morguninn þá kemur (...)”
	48	(25) Svo straffaði guð rentumeistara þessa sama Júlíani fyrir það spott hann gjörði altarisins kaleik, að allar þær blóðæðar sem í hans líkama voru þær opnuðu sig á einni stundu og runnu sem straumur út um hans eigin...
<i>Reisubók Jóns Ólafssonar Indíafara</i>	144	(26) Einn tíma bar svo við 1617 um sumarið, á einum torgdegi sem var laugardag, að einn maður....
	33	(27) Kvinnan af dyggð sinni gekk út einn dag að leita við að koma mér til einhvers handverks.
	180	(28) Hann skipaði honum eitt laugardagskvöld að kljúfa við til tveggja sunnudagsmáltíða, svo með því erfiði sunnudagurinn ei vanhelgaðist.
<i>Nikulás Klím</i>	130	(29) ...og í því mismunar fólki þessu frá öðrum innbúendum þessa pláneta, að hinir fæstu skilja það fljótlega, sem fyrir þá ber, eður geta tekið eftir því, sem þeir einu sinni heyra...
	563	(30) Þó skeður slíkt, sökum sinnar misjöfnu hræringar, eigi á einn vissan og ákvarðaðan dag...
	96	(31) Eftir það þögðu allir eina hálfu stund frílega.

I tredje tabell har jag samlat olika exempel på fraser som beskriver tid. Eftersom det fanns ganska många exempel på dessa fraser har jag bestämt mig för att skapa en separat underkategori för dem. Jag har valt olika exempel för att visa den stora mångfalden av sådana exempel i texterna. De ingår i räkneordskategorin dels för att de tillhör tidsbeskrivningar, alltså fraser som berättar om hur mycket tid något tar eller när något händer, dels för att den typen av fraser lexikaliseras gärna med räkneordet ”en” i flera språk, till och med dem, där det handlar om en obestämd punkt i tiden (i engelska säger man ”one day he came to us”, inte *”a day he came to us”; i polska ”jednego dnia do nas przyszedł”). Med tanke på detta tror jag att det inte behövs någon ytterligare kommentar till exemplen förutom översättning.

Det finns inga exempel på sådana fraser i *FM* därför satte jag ”-” där istället. Jag valde dock tre exempel ur *M*:

(21)

Og eina nótt	sem hann lá	í sinni sæng,
Och en natt	som hann låg	i sin säng,

”eina nótt” – ”einn” finns i Acc. sg. fem.

(22)

Á einum tíma	var	einn ríkur maður.
På en tid	var	en rik man.

”einum tíma” – ”einn” finns i Dat. sg. mask.

(23)

Og á	einum hátíðis degi	fyrir messu gekk
Och på	en högtids dag	före mässa gick
fyrir nefndur	byskup Ágústínus	í kirkju dyr...
före nämnd	biskop Augustinus	i kyrkas dörr...

”einum hátíðs degi” – ”einn” finns i Dat. sg. mask.

I tabellen finns två följande exempel ur *Okur*:

(24)

Gleði þeirra	ómildu og óguðlegu	varir	um eitt augnablik.
Glädje deras	omilda och ogudomliga	skulle vara	om ett ögonblick.

”um eitt augnablik” – ”einn” finns i Acc. sg. neut. (efter prepositionen ”um” finns det alltid Acc.)

(25)

...sem í hans líkama	voru	þær opnuðu sig	á einni stundu og...
...som i hans lekamen	var	de öppnade sig	på en stund och...

”einni stundu” – ”einn” finns i Dat. sg. fem.

Ur *Reisubók Jóns Ólafssonar Indiafara* har jag valt tre exempel:

(26)

...á einum torgdegi	sem var laugardag,	að einn maður,...
...på en marknadsgdag	som var lördag,	att en man.....

”einum torgdegi” – ”einn” finns i Dat. sg. mask.

(27)

Kvinnan af dyggð sinni	gekk út	einn dag	að leita við að...
Konan av dygd sin	gick ut	en dag	att leta vid att...

”einn dag” – ”einn” finns i Acc. sg. mask. (det är samma form som i Nom. men frasen är inte ett subjekt, därför är det Acc.)

(28)

Hann skipaði honum	eitt laugardagskvöld	að kljúfa við
Han föreskrev honom	ett lördagskvöld	att splittra vid

til tveggja sunnudagsmáltíða...

till två söndagsmåltider...

”eitt laugardagskvöld” – ”einn” finns i Acc. sg. neut. (”eitt” är både form i Nom. och Acc. men frasen är inte ett subjekt och därför är det Acc. här.)

Tre sista exempel i tabellen kommer från NK:

(29)

..sem fyrir þá ber,	eður geta	tekið eftir því, sem þeir	einu sinni heyra:...
..som för dem bär,	eller kan	ta efter det, som de	en gång hör:...

”einu sinni” – ”einn” finns i Dat. sg. neut.

(30)

...sökum sinnar	misjöfnu hræringar,	eigi
...(vi) anklager sina	ojämna rörelser,	{skulle ha}

á **einn** vissan og ákvarðaðan dag,...

på en viss och bestämd dag,...

”einn vissan og ákvarðaðan dag” – ”einn” finns i Acc. sg. mask. (Formen ”einn” finns också i Nom., men det är inte ett subjekt i denna mening så det är Acc. i exemplen.)

(31)

Eftir það	þöguð allir	eina hálfu stund	frílega.
Efter det	teg alla	en halv stund	*fritt.

* Ordet ”frílega” finns inte i nutida isländska ordböcker, ordet kan översättas som just ”fritt” men också ”gärna” eller ”villigt” [mitt eget förslag].

”eina hálfu stund” – ”einn” finns i Acc. sg. fem.

Presentations-markör

Text	linje	Exempel
<i>Fyrsta málfræðiritgerðin</i>	–	–
<i>Miðaldaævintýri</i>	1	(32) Á einum tíma var einn ríkur maður.
	30	(33) Svo segist af íkornanum að hann rennur eftir einum manni. Maðurinn flýði fast undan fyrir hræðslu sakir og fann eitt tré á hverju er voru mörg epli en undir trénu.
	77	(34) Svo byrjar þetta ævintýr, að einn ungur mann og laus riddari var eitt sinn einn saman, hafandi í huganum að gjöra einhverja synd, og setti sitt hjarta þar upp á, og sem hann kom í einn skóg, og reikar fram með skóginum, þenkjandi upp á þessa sömu synd, þá sér hann undir einu tré hvar einn fjandi situr, og skrifaði fast.
	227	(35) Þá var þar einn prestur af Englandi er þetta skeði, og predikaði af þessu um England er hann kom heim, og bað hvern mann varast að blóta sínu barni, ef hann mætti það forðast.
	342	(36) ...en tunglið skein glatt inn í húsið, þar er hann lá um einn glerglugg. Hann horfði út í þann sama glugg, er geislinn skein inn um, og í geislanum sá hann manns ásjónu, svo sem þar væri kominn hans félagi.
	578	(37) Af einni kvinnu Af einni kvinnu ógiftri er það sagt að millum annarra hluta forðast hún mjög saurlífi langan tíma.
	798	(38) Hans skrifta faðir segir : ”Það er eigi satt því hann er einn ljúgari.”

Text	linje	Exempel
<i>Okur</i>	354	(39) Nú hagaðist svo til að prestur átti einn asna sem alrei hafði aðra götu með prest gengið en til kirkju. Þetta vissu vinir hins framliðna. Báðu þar fyrir prest um asnann undir líkið, og skyldi þar líkisins legstaður vera sem asninn staðnæmdist við með það. Þessu var prestur samþykkur og ljær asnann.
	66	(40) Það skrifast um einn náttúrustein sem Chalazias er nefndur að hann sé harður sem demant, en demant verður þó ekki með nökkru myktur nema með hafursblóði að sögn, og sé rétt blákaldur í loganda eldi, hvað hið sama má gjör og framar skrifast um allmarga menn á vorum dögum, að þeirra andi er harðari en steinn og vilja ekki snúa sér til guðs.
<i>Reisubók Jóns Ólafssonar Indíafara</i>	146	(41) Á meðal annarra bænda, sem úr borginni óku á vögnum, var einn bóndi sem nokkuð var drukkinn.
	623	(42) Þar kom einn maður, Andrés Sandvík að nafni, til mín, sá eð hafði kónglegri Majestet í átta ár þjónað fyrir soldát, en var nýlega orðinn byssuskyttr.
<i>Nikulás Klím</i>	373	(43) Þá vér þar komum, sáum vér eik eina , sem bar blómstrakrans á höfðinu, með herlegri viðhöfn, og þekktum vér strax, að það var sú hin sama eik, sem vér sáum áður standa úti á víðivangnum með bandi um hálsinn.
	227	(44) Í þessum stað var eitt akademíum eður gymnasíum. Þar voru kenndar fríkúnstir með bestu siðsemi og alvöruhefni.

Tabellen visar exempel på artikeln ”einn” som presentations-markör. Till att välja de exemplen kontrollerade jag om referenten dyker upp igen i texten efter att den presenterats med ”einn”. Exempelen är klara och bevisar att det tydligen fanns obestämd artikel i isländska.

(32)

Á einum tíma	var	einn ríkur maður.
På en tid	var	en rik man.

Det är ett klassiskt exempel på en mening som inledning till exempelvis en saga eller en fabel. ”Einn” står i Nominativ maskulinum form för att den förekommer efter verbet ”var” (inf. að vera, sv. att vara). Med denna mening börjas *Miðaldaævintýri* och redan i nästa mening får man veta mer om den rika mannen: ”Hann hafði mikið góss og mikið kvikfé”. Ordet ”hann” (sv. han) i början av meningen refererar till just ”maður” från föregående meningen. Exemplet presenterar tydligt en obestämd artikel som introducerar en ny person, vilken sedan diskuteras i texten.

(33)

Svo segist	af íkornanum	að hann rennur eftir	einum manni.
Så sägs	av ekorrarna	att han flyter efter	en man.

I frasen ”eftir einum manni” ser vi ”einn” i Dative form för maskulinum. Anledningen till att klassificera exemplet som en obestämd artikel med presentationsfunktion är meningen som följer den här i tabellen: ”Maðurinn flýði fast undan fyrir hræðslu sakir og fann eitt tré á hverju er voru mörg epli en undir trénu.”. Substantivet ”maðurinn” är i bestämd form som visas genom suffigerad artikel *-inn* och om det finns i en bestämd form det måste ha varit nämnt förr. Det refererar faktiskt till substantivet ”manni” (Dat.sg. mask. av ”maður” sv. ”man”) från föregående meningen. Referenten nämns för första gången med ”einn” (einum manni”) och sedan talas om den vidare i andra meningar och den förekommer i en bestämd form. Det bevisar att ”einn” i dessa exempel fungerar som en presentationsmarkör, alltså i den första artikeln liknande funktionen.

(34)

...og sem hann kom	í einn skóg,	og reikar fram	með skóginum,...
...och som han kom	i en skog,	och vandrar fram	med skogen,...

I denna del av den långa meningen (se (34) i tabellen) ser man igen att samma substantiv ”skógur” nämns två gånger: först med ”einn” i frasen ”í einn skóg” (Acc. sg. mask.) och sedan igen i en bestämd form, som visas med suffixet *-inum* i frasen ”með skóginum” (Dat. sg.

mask.). Eftersom referenten kommer visserligen upp igen och inte bara nämns en gång kan man utan tvekan säga att ”einn” är en presentations-markör. Dessutom liksom i exemplet (33) förekommer referenten först i en obestämd form med ”einn” och sedan i en bestämd form, vilket indikerar att ”einn” är en obestämd artikel.

(35)

Þá var þar	einn prestur af Englandi	er þetta skeði,
Dá var där	en präst av England	när detta hände,
og predikaði af þessu	um England	er hann kom heim,...
och predikade av detta	om England	när han kom hem,....

I detta exempel är ”einn” i Nominativ maskulinum form i singularis och den förekommer med substantivet ”prestur”. Trots att vi inte ser just detta substantiv senare i den här meningen igen, är det omtalats med hjälp av personliga pronomenet ”hann” som refererar till ”prestur”. En referent som är ny i texten kommer upp för första gången med ”einn” och sedan blir mer och mer specifik igenom berättelsen, vilket gör att ”einn” klassificeras som en obestämd artikel och presentations-markör.

(36)

...þar er hann lá	um einn glerglugg.	Hann horfði út
...där som hann låg	om en glasfönster.	Han tittade ut
í þann sama glugg,...		
i det samma fönster,...		

I exemplet (36) förekommer ”einn” med substantivet ”(gl)er gluggi” (sv. ett (glas)fönster). Man ser att referenten ”gluggi” förekommer igen redan i nästa mening: ”þann sama glugg”. Frasen ”þann sama” används som ett sätt att uttrycka anaforisk bestämdhet för att den skapar referens till redan nämnda referenten, förmedlar att det handlar om exakt samma referent som förr.

(37)

Af einni kvinnu ógiftri	er það sagt að...
Av en kona ogift	är det sagt att...

I exemplet (37) förekommer samma ”einn” två gånger (i Dat. sg. fem.), först i en slags titel (”Af einni kvinnu”) och sedan i början av första meningen (”Af einni kvinnu ógiftri er það sagt að...”). Jag klassificerade detta exempel som en obestämd artikel för att i en titel skulle man snarare använda en artikel än ett räkneord. Dessutom referenten, alltså den konan, förekommer många gånger senare i texten.

(38)

Hans skrifta faðir segir:	”Það er eigi satt því	hann er einn ljúgari.”
Hans skrivande fader säger:	”Det är inte sant det	han är en lögnare.”

”Einn” i detta exempel är i Nominativ för en maskulinum form. Det är en av grammatiska presentation konstruktioner jag nämnde i 1.3.1. Man presenterar med hjälp av en obestämd artikel vilken roll någon spelar och vad har den personen för funktion, i detta exempel presenteras en man som är en lögnare.

(39)

Nú hagaðist svo til	að prestur átti	einn asna
Nu {var läget så}	att präst hade	en åsna
sem alrei hafði	aðra götu með prest gengið	en til kirkju.
som aldrið hade	annan gata med präst gått	än till kyrka.

I exemplet (39) finns ”einn” i Ackusativ singularis och står vid det maskulina substantivet ”asni” (sv. åsna) och det är första gången som referenten dyker upp i texten. I senare delen av texten (se (39) i tabellen) ser vi att samma referent förkommer igen men i en bestämd form: ”Báðu þar fyrir prest um asnann undir líkið, ...”. Det är en typisk användning av en obestämd artikel som en presentations-markör, för att det finns en direkt referens till referenten genom samma substantiv men med ett bestämt suffix.

(40)

Það skrifast um	einn náttúrustein	sem Chalazias	er nefndur
Det skrivs om	en {magisk sten}	som Chalazias	är nämnd
að hann	sé	harður sem demant,...	
att han	{skulle vara}	hård som diamant,...	

Exemplet (40) handlar om en magisk sten som presenteras i texten. I ovanstående meningen ser man att substantivet förekommer för första gången med ”einn” (Acc. sg. mask.). Exemplet har klassificerats som en obestämd artikel för att stenens egenskaper och namn beskrivs senare i texten. Dessutom finns det senare en referens till referenten genom personliga pronomenet ”hann“: ”að hann sé harður sem damant”, vilket visar att artikeln ”einn” är en presentations-markör.

(41)

Á meðal annarra bænda,	(...)	var einn bóndi	sem nokkuð var drukkin.
Emellan andra bönder,	(...)	var en bonde	som något var berusad.

Det finns en kontrast i exemplet (41), vilken skulle indikera att ”einn” är ett räkneord. Referenten ”bóndi” förekommer dock i senare delen av texten och därför kan exemplet snarare klassificeras som en obestämd artikel.

(42)

Þar kom	einn maður,	Andrés Sandvík að nafni,	til mín, ...
Där kom	en man,	Andrés Sandvík vid namn,	till mig,...

I detta exempel står ”einn” vid substantivet ”maður” (Nom. sg. mask.). Det är interjektionen ”Andrés Sandvík að nafni” som gör att ”einn” klassificeras som en obestämd artikel. Med denna interjektion blir referenten mer specifik och får en viss karakteristik. Dessutom blir referenten omtalats senare i texten (se (42) i tabellen).

(43)

Þá vér þar komum,	sáum vér eik eina ,	sem bar blómstrakrans	á höfðinu,...
Då vi där kom,	såg vi ek en,	som bar blomstrakrans	på huvudet,...

I detta exempel ser man ”einn” i postposition, vilket betyder att det står efter substantivet ”eik”, men kongruensen visar att ”einn” tillhör just det substantivet (Acc. sg. fem.). Vidare i texten beskrivs trädet, man kan läsa om hur det ser ut, och därför klassificeras ”einn” som en obestämd artikel som inleder en ny referent, vilken sedan diskuteras. Dessutom förekommer referenten själv igen i texten: ”hin sama eik” (se (43) i tabellen).

(44)

Í þessum stað var	eitt akademíum	eður gymnasium.
I denna stad var	ett akademi	eller gymnasium.

Det sista exemplet (44) i tabellen visar ”einn” i neutrum (”eitt”). Det står vid det latinska substantivet ”akademium”, men kopplas också med det andra ”gymnasium”, trots att det utelämnats. Man kan klassificera exemplet som en obestämd artikel för att det introducerar referenten och i senare delen ser man att den referenten fortfarande diskuteras: ”Þar voru kenndar frikúnstir með bestu siðsemi og alvöruhefni.“

Specifik markör

Text	linje	Exempel
<i>Miðaldaævintýri</i>	398	(45) Í einum stað er Lundún heitir í Englandi bar svo til að einn ríkur maður og annar óríkur kærðust við um eitt lítið land...
<i>Reisubók Jóns Ólafssonar Indíafara</i>	715	(46) Okkur var fengin ein lítill ljóslykt í hönd með einu litlu ljósi.

Under undersökningen dyker upp också några exempel på en obestämd artikel som en specifik markör, vilket visar en annan etapp av artikels grammatikalisering (se 3.1).

(45)

Í einum stað	er Lundún heitir	í Englandi	bar svo til að...
I en stad	som London heter	i England	bar så till att...

I tabellen kan man se att det finns flera exempel på ”einn” än bara det ovanstående, men bara det klassificeras som en specifik markör och kommer att presenteras här. ”Einn” finns i Dativ singularis maskulinum och står vid substantivet ”staður”. Referenten blir preciserad med den frasen som följer: ”er Lundún heitir” (sv. ”som heter London”), därför ”einn” inför på något sätt en ny referent, men referenten är blir mycket specifik, man får veta att det handlar om just London och att staden finns i England.

(46)

Okkur var fengin	ein lítill ljóslykt	í hönd	með einu litlu ljósi.
Oss var fätt	en liten lykta	i hand	med ett litet ljus.

I exemplet (46), som kommer från *Reisubók Jóns Ólafssonar Indifara*, finns två fraser med "einn": "ein lítill ljóslykt" (Nom. sg. fem.) och "einu litlu ljósi" (Dat. sg. neutr.). Det första exemplet klassificeras dock som en presentationsmarkör för att referenten förekommer några gånger senare i texten. Det andra exemplet passar dock väl i den kategorin. Trots att det finns referens till ordet "lykt" senare i texten, "ljós" själv dyker inte upp igen. Dessutom innehåller frasen ett adjektiv "lítill" så man kan anta att frasen finns till att snarare informera läsare om att lyktan är tänd och att ljuset är litet. Det låter man klassificera exemplet som ett specifik markör för att texten informerar läsaren att ljuset tillhör en specifik lykta, som diskuteras senare i texten.

Icke-specifik markör

Text	linje	Exempel
<i>Fyrsta málfræðiritgerðin</i>	—	—
<i>Miðaldaævintýri</i>	176	(47) Hann kallaði til sín einn fjanda, hver eð vera skyldi svo sem hans meistari, hafandi á sínu höfði eina kórónu, og eitt tré í hendinni, og sitja á stóli sem einn kóngur.
	1150	(48) Sátu þar allar um kyrt, og heldur hún sig vel og ríkuglega, svo lengi sem einn peningur hrökkur, með miklu oflæti og drambi.
	870	(49) Húsfrú þín hefir fengið sér einn galdra mann og hann skal drepa þig þenna dag með sinni kunnáttu og göldrum og hann hefir gert eina líkneskju og það setur hann fram á eitt pláss fyrir sig og þar skal hann að skjóta.

<i>Okur</i>	131	(50) Soddan kauphöndlan við hinn fátæka, nauðstadda, kallast okur og er eitt fordæðuverk meðal kristinna manna og viðurstygð fyrir guði, sem skiljast má af ritningarinnar orðum sem um soddan þeirra ásetning talar á þennan hátt, segjandi: ”Þar finnast óguðlegir meðal míns fólks, þeir sem setja snörur fyrir mitt fólk að veiða það svo sem fyglafangarinn gjörir með sínum veiðibrellum.
	85	(51) Því þar evangelium predikast, þar er mesta uggleysi hjá þeim sem hlýða eiga, eins og í Nóa tíð og Loths, og allmörgum af þeim er svo þvers um geð kristilega að lýsa, sem einum soltnum hundi að fasta.
	162	(52) Býður þeim fram af sínu hvað þá gírnir þó þeir geti ei lagt af við sig nema eina túbakspípu sér til heilsubótar.
<i>Reisubók Jóns Ólafssonar Indiafara</i>	901	(53) Hún sagði mér heimilt eitt passaglas fullt með öl, hvenær er ég hjá gengi.
	1174	(54) ...og þess vegna útsendu eina kvinnu er þeirra línklaði hafði að vakta, og báðu hana trúlega einn öruggan og fróman mann að útvega, sem það vildi á hendur takast að halda vakt yfir honum eina nótt eður fleiri, ef með þurfa kynni.
<i>Nikulás Klím</i>	365	(55) Þannin meina þeir, að menn skuli halda fast og strangt hina gömlu setninga, og heiðra sæmilega loflegar tilskipanir hinna fyrri manna, því þeir meina, að ein respublica eður landsstjórn kunni ómögulega að standast, þar sem hver og einn má umbreyta lögunum og aftaka þau, eftir eigin velþóknan.
	176	(56) Skipan þessari var framfylgt hið kostgæfilegasta, og um þann tíma, sem ég hér dvaldi, var ei alleinasta sorgað fyrir mínu sinni, heldur og líkama og atvinnu, og höfðu eikurnar helst um það að sýsla, hversu þær gæti gjört mig sem líkastan einni eik, að svo miklu leyti sem möguleg var, og í því skyni voru og einnin klíndar og festar á mig nokkrar tilsmíðaðar gjörðar greinir.
	794	(57) Ég minnst hér um leið grafskrifrar einnar yfir bónda nokkurn, sem þeir í Keba gjörðu yfir hann, og svo hljóðar...

I den sista tabellen presenteras exempel på ”einn” som en obestämd artikel och en icke-specifik markör (se 3.1.1). De är klara exempel på användning av obestämd artikel, där en referent förekommer bara en gång i texten och det finns inte någon specifik referens till det som finns i verkligheten.

(47)

...og sitja	á stóli	sem einn kóngur.
...och sitta	på stol	som en kung.

Exemplet (47) har klassificerats som en icke-specifik markör för att det är en jämförelse. I meningen beskrivs en person som sitter på en stol som en kung (”einn kóngur” Nom. sg. mask.), men man jämför inte denna person med någon särskild kung utan med det som varje kung representerar med sig. Det är dock intressant att det finns en artikel före substantivet ”kóngur” men det finns ingen före ”stóll” (”sitja á stóli”).

Nästa exempel (48) är också en jämförelse så det finns samma anledning till dess klassificering:

(48)

svo lengi sem	einn peningur hrökkur,	með miklu oflæti	og drambi.
så länge som	en penning *tillräcklig,	med mycket arrogans	och högmöd.

* [Min egen översättning] Det finns ingen direkt översättning av ordet ”hrökkur”, i BÍN (*Beygingarlýsing íslensks nútímamáls* <http://bin.arnastofnun.is/forsida/>) står det att ordet är ett adjektiv och det finns dess böjning. I olika ordböcker fanns dock verbet ”hrökkva” och former som kommer från det var mycket likadana ”hrökkur”, och därför att en av översättningar var ”att räcka” översatt jag ordet som ”tillräcklig”.

(49)

...og það	setur hann fram	á eitt pláss	fyrir sig	og þar skal hann	að skjóta.
...och det	sätter han fram	på ett plats	för sig	och där ska han	att skjuta.

I exemplet (49) finns ”einn” i en neutrum form i Ackusativ singularis (”eitt pláss”). Referenten dyker upp bara den enda gången i texten och det finns ingen referens till den senare. Man pratar om ett okänt och obestämt ställe som fanns framför mannen, men det är inte viktigt vad det var för stället, därför finns det inga senare beskrivningar.

(50)

Soddan kauphöndlan	við hinn fátæka, nauðstadda,	kallast okur
Sáðan handel	vid den fattiga, behövande	kallas ocker
og er eitt fordæðuverk	meðal kristinna manna...	
och är ett trollformel	bland kristna män....	

I exemplet (50) finns "einn" i Nominativ form för neutrum singularis ("eitt fordæðuverk"). Det har klassificerats som en obestämd artikel och en icke-specifik markör för att meningen är en definition av vad "okur" betyder, där "einn" förekommer i frasen med en predikativ funktion. "Einn" i denna mening kunde till och med utelämnas, därför är det en icke-specifik markör.

(51)

...og allmörgum af þeim	er svo þvers um	geð kristilega að lýsa,
...och olika av dem	är så tvär om	temperament kristlig att belysa,
sem einum soltnum hundi	að fasta.	
som en hungrig hund	att fasta.	

Exemplet (51) presenterar "einn" i frasen med ett adjektiv som kommer före ett substantiv ("einum soltnum hundi" Dat. sg. mask.). För att det finns i Dativ kan man anta att "hunden" är ett objekt av ett aktivitet och inte agens. Det är också någon slags metafor och jämförelse, därför kan man klassificera exemplet som en icke-specifik markör.

(52)

...þó þeir	geti	ei lagt af	við sig
...fastän de	{skulle kunna}	ej lagt av	vid sig
nema eina túbakspípu	sér til		heilsubótar.
förotom en tobakspipa	{för sig} till		{att förbättra hälsan.}

I detta exempel (52) ser man ett intressant fall där "einn" finns efter adpositionen "nema" (sv. "utan", "förotom") vilken innehåller negation. Det betyder att man pratar om en brist på referentens existens i en kontext (här de skulle inte ge sig iväg utan denna tobakspipa), alltså bristen skulle ha några konsekvenser. Referenten har därför en icke-specifik referens genom negationen.

(53)

Hún sagði mér	heimilt eitt passaglas	fullt með öl,...
Hon sa {till mig}	tillátligt ett ölglas	fullt med öl,...

Exemplet (53) finns i en neutrum form. Det finns inga följande beskrivningar av glasets i texten så referenten är icke-specifik. Det handlar om en generell bild av ett glas fullt av öl och inte något specifik glas, dessutom finns det ingenting som skulle indikera att det finns flera glas, så exemplet kan klassificeras som en artikel snarare än ett räkneord.

(54)

...og báðu hana trúlega	einn öruggan og fróman mann	að útvega,...
...och bad henni troligen	en säker och ädel man	att anskaffa,...

Exemplet (54) visar ”einn” i Ackusativ form för maskulinum singularis. Det står före två adjektiv som står före substantivet ”mann” (Nom. ”maður“). Jag ville först klassificera exemplet som en presentationsmarkör för att det talas om denna man senare i texten så det är inte den enda gång han nämns. Emellertid kan man inte vara säker på hur man skulle tolka meningen – om konan letar efter en särskild man eller bara någon rik man och det spelar ingen roll vem han är. Därför bestämde jag mig till att klassificera exemplet som en icke-specifik markör.

(55)

því	þeir meina,	að ein respublica	eður landsstjórn
{med det}	de menar,	att en republik	eller regering
kunni	ómögulega að standast,...		
{skulle kunna}	omöjligt att motstå,...		

I exemplet (55) är det mycket intressant att ”einn” förekommer med ett substantiv men inte med ett annat. Man ser att i frasen med substantivet ”respublica” (sv. ”republik”) det finns ”einn” (”ein respublica” Nom. sg. fem.) medan vid ett likadana substantiv som kommer efter det förenämnda (”landsstjórn”; sv. ”regering”) förekommer det inte. Man vet att ”einn” står här som en obestämd artikel för att det diskuteras om en hypotes eller en åsikt, vilket betyder att ”respublica” nämns i meningen som en idé och inte som en specifik republik.

(56)

...hversu þær	gæti	gjört	mig sem líkastan	einni eik,
...hur de	{kunde ha}	gjort	mig som likast	en ek,
að svo miklu leyti		sem möguleg var,...		
att så mycket avseende		som möjligt var,...		

Exemplet (56) är ett annat exempel på någon slags jämförelse. ”Einn” förekommer i frasen ”einni eik” (Dat. sg. fem.) efter ett adjektiv i en superlativ form (“líkur” : ”líkastan“). Därför att det är en jämförelse (något är så lik något annat som möjligt) med ett icke-specifik objekt, utan en generell bild av det, kan man klassificera exemplet som en icke-specifik markör.

(57)

Ég minnst hér	um leið	grafskriftar einnar	yfir bónda nokkurn,...
Jag påminde här	om väg	gravskrifts ens	över bonde någon,...

Exemplet (57) är det sista i hela analysen. Intressant nog förekommer ”einn” här i en korrelation med pronomenet ”nokkurn” (Acc. sg. mask.), vilket är ett annat sätt att uttrycka obestämdhet (se 2.3.2). ”Einn” finns i postposition till substantivet ”grafskriftar” (”grafskriftar einnar” Gen. sg. fem.), men just genom kongruens i genus och kasus vet man att dem tillför varandra. Referenten dyker inte upp senare i texten, vilket låter oss klassificera exemplet som icke-specifik. Dessutom indikerar just frasen med ”nokkur” att det pratas om något obestämt som inte har någon specifik referens.

Generisk funktion

Text	linje	Exempel
<i>Fyrsta málfræðiritgerðin</i>	91	(58) Har vex á kvikindum en hár er fiskur. rø er eitt tré úr seglviðum en rø er hyrning húss.
	350	(59) Nú eru hér þau dæmi er bráðafangs fundust en síðan nokkru ljóslegar til máls færð og skilningar : u be : uBi, secr : seKr, ho do : hoDo, afarar : aFarar, þagat: þaGat, ol : oL, frame : fraMe, uina : uiNa, crapa : craPa, huer : hueR, fús : fús, sceót : sceóT. u be, það eru tvö nöfn tveggja bókstafa en uBe, það er eins manns eitt nafn. secr er skógarmaður en seKr er ílát.
<i>Nikulás Klím</i>	551	(60) En það er í sannleika mjög merkilegt og mjög undrunarvert, að allir innbúar þessa pláneta tala einu tungumáli, þar sem þó hver ein þjóð er svo mjög ólík hinni annarri að velsemd, dyggðum, lögum og sinnisgáfum, að veröld þessi vísar fyrst og fremst allra rétt skýrlega margfjölda tilbreytni náttúrunnar...

Denna tabell innehåller några enstaka exempel på en generisk funktion vilken betraktas i uppsatsen som en underkategori.

I texterna fanns det även ett antal exempel där referenten inte förekom senare i texten förutom den enda gång, men deras generiska funktion exkluderar dem från icke-specifik kategorin. De kan inte heller klassificeras som en presentations-markör för att det inte finns referenser till referenten, därför har jag bestämt mig att skapa en underkategori för dem. Obestämd artikel används väldigt sällan vid fraser med en generisk funktion, vilket indikerar att den har i viss mån grammatikaliserats på den tiden. Jag kommer att beskriva bara några exempel som dyker upp under undersökningen till att visa en annan typ funktion.

Det första exemplet kommer från *FM* och därför är dess fall lite annorlunda. *FM* är ett verk som handlar om grammatik och regler inom språket och meningen i exemplet (58) förekommer inte i huvudtexten utan är ett exempel på användning av en av grammatiska reglerna.

(58)

rø er	eitt tré	úr seglviðum	en rø er	hyrning húss.
vrå som	ett träd	ur segelträ	men vrå är	månghörninga hus.

I exemplet (58) ser man "einn" i frasen "eitt tré", där det finns i Nominativ singularis i neutrum. Referenten dyker upp i texten för första och sista gång och ingenting indikerar att det skulle vara ett räkneord. Det finns ingen följande referens till substantivet i texten men det kan vara så på grund av att det är bara en exempelmening i texten så det finns inte en berättelse som följer. I exemplet diskuteras om en icke-specifierad typ träd som passar bra till att bygga segelbåtar och hus ur den. Det handlar om generella egenskaper av ett träd, således kan man säga att exemplets funktion är generisk.

(59)

það eru tvö nöfn	tveggja bókstafa	en uBe, það er	eins manns eitt nafn.
det är två namn	(av) två bokstäver	{mer än} uBe, det är	en mans ett namn.

I exemplet (59), som kommer också från *FM*, har man faktiskt två fall där "einn" förekommer, men vid olika substantiv och former. Särskilt det andra ("eitt" Nom. sg. neutr.) är lite konstigt för att man oftast inte använder en artikel efter possessiva former ("eins manns" Gen. sg. mask.). Inget indikerar dock att exemplens funktion skulle vara ett räkneord så man kan anta att de är artiklar för att de inte har något specifik referens och det är inte tydligt att man räknar något. Det är dock något som tillhör en nämnd kategori och karakteriserar den (här ett nafn som tillhör en man), därför kan man anta att exemplet är generiskt.

(60)

..., að allir innbúar	þessa pláneta	tala einu tungumáli,	þar sem	þó
..., att alla innvånare	dessa planet	talar ett språk,	där	fastän
hver ein þjóð	er svo mjög ólík	hinni annarri...		
var en nation	är så mycket olik	den andra...		

I exemplet (60) ser man "einn" med det feminina substantivet "þjóð" ("ein þjóð" Nom. sg. fem.). I detta exempel har "einn" inte bara en funktion av en icke-specifik markör utan också en generisk funktion.

Meningen handlar om en utopisk idé, där på ett planet pratar alla ett språk, fastän var och en nation är så annorlunda. När man pratar om just en "nation", menar man inte en specifik nation, utan det som varje nation representerar. Substantivet tillhör alltså en sort och med det presenteras det som är speciellt för den men det är inte någon individ, således kan det klassificeras som ett generiskt exempel.

4.3. Sammanfattning

Kapitel 4 är ett empiriskt kapitel, där utförde jag analysen på utvalda exempel. Först beskrev jag källtexterna ur vilka jag valde analyserade exempel. Jag gav korta beskrivningar för varje text, samt berättade jag om korpusen IcePaHC vilken var min huvudkälla och i vilken fann jag texterna. Sedan beskrev jag metoden, alltså hur analysen utfördes. Jag bestämde mig att dela analysen i två etapper: en generell analys och en detaljerad analys. Först utförde jag generella analysen där jag samlade antal alla exempel och grupperade jag dem i kategorier: ett räkneord, ett potentiellt räkneord, tidsfraser, en presentations-markör och en icke-specifik markör. Med hänsyn till antalet särskilda exempel i varje kategori drog jag generella slutsatser. Slutligen valde jag i varje kategori och text exempel som jag tyckte var intressanta, samlade jag dem i tabeller och analyserade var och en. Det visade sig att det fanns tydliga exempel på obestämd artikel i fornisländska, vilket bevisar att "einn" verkligen användes som en artikel, även om det är bara ett räkneord i nutida isländska. Intressant nog förekom artiklar både i pre- och postposition.

5. Slutsatser

Uppsatsen består av två teoretiska kapitel som ger en bakgrund till senare analysen. Först beskrev jag olika typer av artiklar, deras form och funktioner, andra sätt att uttrycka obestämdhet samt nakna, med andra ord artikellösa, substantiv. I det tredje kapitel fokuserade jag på grammatikaliseringsprocessen och språkhistoria. Jag beskrev olika modell av grammatikalisering och presenterade etapper av artikelns utveckling från numeral ”en”. Sedan beskrev jag också isländska, dess historia och utveckling, med fokus på viktigaste grammatiska förändringar fram till modern isländska. Jag samlade även i en tabell hur species fungerar och vilka funktioner de har i olika skandinaviska språk. Den empiriska delen i fjärde kapitel består av en analys av utvalda exempel på ”einn” ur fem fornisländska texter från *The Icelandic Parsed Historical Corpus*.

Analysdelen delades i två etapper och exemplen grupperades efter respektive funktioner genom etapper av artikelns utveckling. Först utfördes en generell analys där jag samlade antal exempel i respektive varje text och funktion i en tabell. Resultatet blev att de flesta exempel fanns i kategorin icke-specifik markör (223) och också väldigt många i kategorin presentationsmarkör (182). Antalet exempel i grupperna var dock inkonsekventa för att de varken ökade eller minskade, så enligt analyserade texterna fanns det ingen tydlig tendens i frekvens av användningen av ”einn”. Emellertid är det möjligt att antalet exempel har påverkats av andra språk och används inte precis på samma sätt som i isländska på den tiden. Trots att i de texterna fanns största frekvens av ”einn” bland texter fram till 1800-talet, är inte alla av dem ursprungligen isländska, några av dem är översättningar från andra språk, därför finns det möjlighet att under översättningen från t.ex. tyska använde översättaren stundom en obestämd artikel, där den skulle inte användas i isländska. På grund av detta kan man inte vara säker på att antalet exempel presenterar verkligen hur oft ”einn” användes i var och en funktion. Det är dessutom möjligt att olika genrer påverkar antal exempel på ”einn”, t.ex. i *Fyrsta málfræðiritgerðin* har de flesta exempel funktion av ett räkneord, förmodligen för att verket handlar om grammatiska regler, så det är mycket akademiskt.

I detaljerade analysen utförde jag analysen på 60 utvalda exempel och det visade sig att exemplen förekom oftast före substantivet, men stundom fanns de också efter det. Dessutom kom de beskrivna exemplen med "einn" i postposition från *Nikulás Klim* och de alla finns i en icke-specifik kategori, vilket betyder att varken påverkade översättning från tyska position av "einn" eller man började sätta "einn" i postposition senare, eftersom *NK* är den yngsta av analyserade texterna.

Efter analysen visade det sig att det finns många tydliga exempel på "einn" i en användning som påminner om en obestämd artikel. Det fanns många exempel på en presentationsmarkör (182), där "einn" användes till att införa en ny referent vilken dyker upp och beskrivs senare i texten. De flesta exemplen (223) tillhör, som sagt, en icke-specifik markör, vilket betyder att det fanns inget i kontexten som skulle tyda på att "einn" är ett räkneord, men referenten dykte aldrig upp igen i texten, så det fanns ingen specifik referens till den. Ett antal exempel klassificerades dock som ett potentiellt räkneord för att det inte var tydligt om de har räkneordens funktion eller om de fungerar som en obestämd artikel. Under analysen dykte upp även några enstaka exempel som kunde inte klassificerats i någon kategori, därför skapade jag två underkategorier för dem: en specifik markör och en generisk funktion. En specifik markör förekommer i etapper av artikelns utveckling (se 3.1) och faktumet att det fanns sådana exempel bevisar att "einn" nådde denna etapp i sin utveckling i isländska. Intressant nog, en obestämd artikel förekommer väldigt sällan med en generisk funktion så det är en ännu viktigare bevis på artikelns grammatikalisering. Det fanns däremot inkonsekvenser i artikelns användning för det fanns exempel, där "einn" stod vid ett substantiv men var inte till vid det andra som följde.

Sammantaget bevisar analysen att det fanns en form i fornisländska som liknade en obestämd artikel. Det finns exempel på räkneordet "einn" med funktioner typiska för en obestämd artikel i nutida språk. Eftersom det fanns exempel på många olika funktioner kan man anta att "einn" var mycket avancerad i processen av grammatikalisering, trots att den användes stundom inkonsekvent, vilket skulle tyda på varken andra språks påverkan eller att den faktiskt var inte så grammatikaliserad. Det finns fortfarande en fråga varför och när den försvann ur isländska, för att man inte ser ett spår av den i moderna språket.

Streszczenie

Tematem niniejszej pracy jest zbadanie procesu gramatyzacji rodzajnika nieokreślonego, który pojawia się w języku staroislandzkim, natomiast we współczesnym islandzkim nie występuje. Materiał badawczy opiera się na pięciu staroislandzkich tekstach z korpusu *The Icelandic Parsed Historical Corpus*, które zostały wybrane ze względu na najwyższą frekwencję „einn”, liczoną na tysiąc wyrazów. Wybrane teksty pochodzą z różnego okresu, co umożliwiło zbadanie jak zmieniło się użycie rodzajnika na przestrzeni lat, a nie tylko w jednym wybranym stuleciu. Do analizy wybrane zostały następujące pozycje: *Fyrsta málfræðiritgerðin* (ok. 1100), *Miðaldaævintýri* (ok. 1400), *Okur: Hvörinn það er fyrirboðið og bannað í guðsorði* (1611), *Reisubók Jóns Ólafssonar Indiafara* (1661) oraz *Nikulás Klím* (1745).

Część teoretyczna składa się z dwóch rozdziałów, z czego w pierwszym z nich opisane zostało zagadnienie samych rodzajników, wraz z opisem ich form oraz funkcji, poruszona została również kwestia nieokreśloności i różnych sposobów na jej wyrażenie, niekoniecznie przy użyciu rodzajnika nieokreślonego. Kolejny rozdział poświęcony jest historii języka, gdzie opisany został proces gramatyzacji, wraz z różnymi teoriami na temat etapów jego przebiegu. Wraz z kolejnymi etapami gramatyzacji liczebnika „jeden”, zostaje on wzbogacony o nowe funkcje, a są to: f. liczebnika, f. prezentatywna, f. znacznika specyficznego, f. znacznika niespecyficznego oraz f. znacznika ogólnego; w oparciu o wymienione funkcje została przeprowadzona późniejsza analiza.

Duża część rozdziału omawia również historię i rozwój języka islandzkiego, z uwzględnieniem najważniejszych gramatycznych zmian, które zaszły w języku, aż do współczesnej jego wersji. Na końcu rozdziału zebrane zostały w tabeli przykłady na wyrażanie określoności i nieokreśloności w różnych językach skandynawskich, co ma na celu ich porównanie pod tym względem. Tabela wykazuje, iż islandzki odbiega nieco od norweskiego, duńskiego oraz szwedzkiego.

Badanie wykazało, że najwięcej przykładów (223) reprezentuje kategorię „znacznik niespecyficzny”, ogromna liczba przykładów

znajduje się też w kategorii „znacznik prezentatywny” (182), biorąc pod uwagę, że te liczby są zdecydowanie wyższe niż ilość przykładów na funkcję liczebnika, można stwierdzić, że w języku staroislandzkim zdecydowanie istniała forma, która przypomina rodzajnik nieokreślony. Zebrane w tabeli liczby w poszczególnych kategoriach i tekstach nie wykazywały jednak jednoznacznego wzrostu lub spadku, więc nie można wysunąć konkretnych wniosków co do tendencji we frekwencji użytkowania rodzajnika.

Podczas analizy znalezionych zostało kilka przykładów, których nie można było sklasyfikować ani jako znacznika prezentatywnego, ani jako znacznika niespecyficznego, została więc stworzona dla nich osobna podkategoria. Przykłady te zawierały „einn” w funkcji generycznej, w której rodzajnik występuje bardzo rzadko, co dodatkowo dowodzi, że był on dość zaawansowany w procesie gramatyzacji w tym czasie.

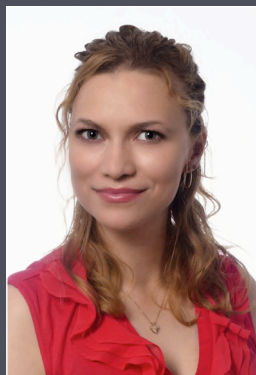
Przeanalizowane przykłady wykazały też pewne niekonsekwencje w stosowaniu samego rodzajnika. W większości przypadków występował on przed rzeczownikiem, jednak były też i takie, w których występował w postpozycji. Ponadto w niektórych przykładach rodzajnik występował przed jednym z rzeczowników w zdaniu, podczas gdy brakowało go przy kolejnym. Można wysunąć na tej podstawie wniosek, iż albo inne języki, z których tłumaczono teksty wpłynęły na pojawienie się owych niekonsekwencji, albo rodzajnik nie był do końca zgramatyzowany, chociaż występowały przykłady o funkcjach, które wskazują inaczej.

Na podstawie przeprowadzonego badania można wysunąć tezę, iż w języku staroislandzkim z całą pewnością występowała forma „einn”, która funkcjonowała podobnie do znanego nam współcześnie rodzajnika określonego. Proces gramatyzacji był prawdopodobnie w dość zaawansowanym stadium, chociaż istnieją pojedyncze przykłady, które mogą negować tę tezę, jednak mogą być one wynikiem wpływu innych języków.

Litteraturlistan

- Barðdal, Jóhanna m.fl., 2001:** *Nordiska våra språk för och nu*, Lund: Studentlitteratur, s. 302-211
- Bernharðsson, Haraldur, 2016:** *Icelandic: A historical linguistic comparison*, Reykjavík: Háskólaprent, s. 301-342
- Brandtler, Johan & Delsing, Lars-Olof, 2010:** Framväxten av obestämd artikel i svenska. I: *Svensson och Svenskan – Med sinnen känsliga för språk*, Lunds universitet: Språk- och literaturcentrum, s. 24-36
- Dryer, Matthew S., 2013:** Definite articles. I: Dryer, Matthew S. & Haspelmath, Martin (red.), *The world atlas of language structures online*, Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology (31.01.2019) <http://wals.info/chapter/37>
- **2013:** Indefinite articles. I: Dryer, Matthew S. & Haspelmath, Martin (red.), *The World atlas of language structures online*, Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology (31.01.2019) <http://wals.info/chapter/38>
- Ekberg, Lena, 2007:** "...så svensk å blond och sån du vet." Lexiko-grammatiska drag i Malmöungdomars talspråk. I: *Småskrifter från Nordiska språk vid Lunds universitet*, Lunds universitet: Nordiska språk, Språk- och literaturcentrum, s. 54-55
- Foley, Mark & Hall, Diane, 2012:** *Advanced learner's grammar. A self-study reference & practice book with answers*, Harlow: Pearson Longman, s. 272-273
- Givón, Talmy, 1981:** On the development of the numeral 'one' as an indefinite marker. I: *Folia Linguistica Historica* 2, Societas Linguistica Europea, s. 36-52
- Hasselmo, Nils, 1979:** The first grammatical treatise. Hreinn Benediktsson. I: *Spekulum* 50, s. 293-295
- Heine, Bernd, 1997:** *Cognitive foundations of grammar*, New York: Oxford University Press
- Kristoffersen, Kristian, 2002:** The morphology of Old Nordic I: Old Icelandic and Old Norwegian. I: Bandle, Oskar (utg.), *The Nordic languages*. Berlin och New York: Walter de Gruyter, s. 911-924
- Kvaran, Guðrún, 2001:** Hvernig var fyrsta málfræðiritgerðin? (28.01.2019) <https://www.visindavefur.is/svar.php?id=1502>
- Le Bruyn, Bert & Pozas-Loyo, Julia, 2014:** Plural indefinite articles: The case of *unos* and *des*. I: *Proceedings of SALT*, s. 260-263

- Neijmann, Daisy, 2006:** *A history of icelandic literature*, Lincoln & London: University of Nebraska Press, s. 219-221
- Pettersson, Gertrud, 1996:** *Svenska språket under sjuhundra år: En historia om svenskan och dess utforskande*, Lund: Studentlitteratur, s. 33-68
- Pettersson, Thore, 1976:** Bestämda och obestämda former. I: Gårding, Eva (red.), *Kontrastiv fonetik och syntax ed svenska i centrum*, Lund: Liber läromedel, s. 119-141
- SAG = Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan & Andersson Erik, 2000:** *Svenska Akademiens Grammatik*, Stockholm: Norstedts Ordbok
- Schulte, Michael, 2002:** The various Old Nordic dialects, their systems and their typology: A general survey of the classical Old Nordic of the High Middle Ages. I: Bandle, Oskar (utg.), *The Nordic languages*, Berlin och New York: Walter de Gruyter s. 871-881
- Siguðrsson, Halldór A., 2006:** The Icelandic noun phrase. Central Traits. I: *Arkiv för nordisk filologi*, Vol. 121, Lund University, s. 193-236
- Skrzypek, Dominika, 2012:** Grammaticalization of (in)definiteness in Swedish, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, s. 11-37
- **2016:** Nakna substantiv i svenskan – distribution och kontrastivt pespektiv. I: *Svenskan i Poznań*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, s. 20-24
- Springborg, Peter, 2015:** Hinn norræni goðsagnaheimur (29.01.2019) <http://www.arnastofnun.is/page/ormsbok>
- Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, Málið. is (31.01.2019)** <https://www.malid.is/>
- Svavarsdóttir, Ásta & Jónsdóttir, Margrét, 2012:** Íslenska fyrir útlendinga. Kennslubók í málfræði, Reykjavík: Málvísindastofnun Háskóla Íslands, s. 128-151
- Szulc, Aleksander, 2009:** *Historia języka szwedzkiego*, Kraków: Polska Akademia Umiejętności och Uniwersytet Jagielloński, s. 28-36
- Thorell, Olof, 1973:** *Svensk grammatik*, Stockholm: Norstedts, s. 30-36
- Tómasson, Sverrir, 1975:** Búningur málsins (29.01.2019) http://timarit.is/view_page_init.jsp?pageId=4295874
- Viðarsson, Heimir F., 2007:** ”Þat uar langr time síþan hann hafdi messu heyr’t”. Lítil athugun á samspili þriggja málbreytinga í Miðaldaævintýrum, Ms., Reykjavík: University of Iceland, s. 10-13
- Wallenberg, Joel m.fl., 2011:** *Icelandic Parsed Historical Corpus* (IcePaHC). Version 0.9. (31.01.2019) http://www.linguist.is/icelandic_treebank
- Wellander, Erik, 1982:** *Riktig svenska*, Stockholm: Norstedts, s. 90-94
- Zoëga, Geir T., 1910:** *A concise dictionary of Old Icelandic*, Oxford: Clarendon Press (31.01.2019) <http://norse.ulver.com/dct/zoega/index.html>

Karolina Kliś – absolwentka filologii szwedzkiej oraz skandynawistyki na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ukończyła również studia licencjackie na kierunku islandzki jako drugi język w Háskóli Íslands w Reykjavíku. Interesuje się badaniami z dziedziny językoznawstwa oraz historii języka.

Karolina Kliś – has graduated from Swedish Philology and Scandinavian Studies at Adam Mickiewicz University in Poznan. Furthermore holds a B.A. degree in Icelandic as a second language from Háskóli Íslands in Reykjavik. Interested in studies within linguistics and language history.

Karolina Kliś – utexaminerad från svenska filologi och nordistik på Adam Mickiewicz Universitet i Poznan. Har också tagit kandidatexamen från isländska som annat språk på Háskóli Íslands i Reykjavik. Har intresse för språkvetenskap och språkhistoria.

ISBN 978-83-66666-46-7

DOI 10.48226/978-83-66666-46-7